

Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova

RAPORT

**privind respectarea drepturilor omului
în Republica Moldova
în anul 2007**

Chișinău, 2008

În conformitate cu prevederile articolului 34 din Legea nr. 1349 cu privire la avocații parlamentari, prezentăm Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2007.

Raportul este consacrat analizei generale a situației privind respectarea drepturilor omului în țară, din prisma autosesizărilor și investigațiilor inițiate de avocații parlamentari, plîngerilor și adresărilor examinate, materialelor prezentate de autoritățile publice centrale și locale și de alte organizații și instituții, în baza informației acumulate din presa electronică și scrisă, rapoartelor și sondajelor făcute publice de societatea civilă.

Analiza și sistematizarea problemelor sesizate ne-au determinat să concluzionăm că anul 2007 nu a fost unul ușor pentru cetățenii Republicii Moldova și nu este o excepție în ceea ce privește încălcarea drepturilor omului. Printre problemele majore menționăm funcționarea ineficientă a sistemului judiciar, condițiile precare în care supraviețuiesc o parte a pensionarilor, condițiile derizorii de detenție și aplicarea torturii, tratamentelor inumane sau degradante, abuzurile din partea poliției, nerespectarea dreptului la proprietate privată și dreptului la muncă, intimidarea presei.

Deși Republica Moldova înregistrează anumite progrese la capitolul respectarea drepturilor omului, acestea nu sunt vizibile, deocamdată. Asta pentru că deocamdată legile nu se respectă atât la nivel de autorități publice centrale și locale, cât și la nivel de persoane cu funcții de răspundere.

În această ordine de idei intenționăm să punem în evidență necesitatea respectării cadrului legislativ în folosul cetățenilor. Or, țară care își dorește un viitor european, trebuie să-și respecte propriii cetățeni.

*Raisa Apolschii,
Avocat parlamentar,
Directorul Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova*

<i>Considerații generale.....</i>	<i>4</i>
<i>Justiție.....</i>	<i>12</i>
<i>Detenție.....</i>	<i>22</i>
<i>Libera circulație.....</i>	<i>30</i>
<i>Libertatea conștiinței.....</i>	<i>35</i>
<i>Libertatea întrunirilor, opiniei și exprimării.....</i>	<i>38</i>
<i>Copii, tineret.....</i>	<i>44</i>
<i>Ocrotirea sănătății.....</i>	<i>54</i>
<i>Asistență și protecție socială.....</i>	<i>61</i>
<i>Proprietate privată.....</i>	<i>70</i>
<i>Dreptul la muncă.....</i>	<i>78</i>

CONSIDERAȚII GENERALE

La 17 octombrie 1997 a fost adoptată Legea cu privire la avocații parlamentari. Conform prevederilor acestei legi, a fost creat Centrul pentru Drepturile Omului și numiți avocații parlamentari. Astfel, instituția națională de apărare a drepturilor omului, inovație pentru Republica Moldova, cunoaște deja un deceniu de existență. Un deceniu în care această instituție de inspirație vest-europeană se impune, încet dar sigur, ca o dimensiune a democrației în Moldova.

În activitatea sa, instituția avocaților parlamentari se raliază la Principiile privind statutul instituțiilor naționale pentru promovarea și protejarea drepturilor omului (Principiile de la Paris), unul dintre documentele fundamentale ale Organizației Națiunilor Unite, adoptat la 20 decembrie 1993.

Conform acestui document fundamental, ombudsmanul (denumirea unanim recunoscută de comunitatea internațională a funcției de avocat parlamentar) este o persoană demnă de încredere, independentă, împuternicită să asigure garantarea respectării drepturilor și libertăților cetățenilor de către autorități și persoanele cu funcții de răspundere, să contribuie la repunerea în drepturi a cetățenilor.

Totodată, este unanim acceptat că ombudsmanul care activează în limitele competențelor sale este independent față de organele puterii de stat și se află în afara controlului acestora.

Ombudsmanul nu are dreptul să desfășoare activitate politică, să fie membru al vreunui partid sau al unei organizații social-politice. Toate organizațiile internaționale ale ombudsmenilor, cum ar fi Institutul Internațional al Ombudsmanului, Institutul European al Ombudsmanului ș.a. consideră că neangajarea politică a instituțiilor naționale de apărare a drepturilor omului constituie cea mai importantă garanție a activității independente a acestora.

Așadar, instituția națională de apărare a drepturilor omului se afla în afara politicii. Indiferent de opțiunile sale politice și conjunctura politică, ombudsmanul apără drepturile și libertățile constituționale ale cetățeanului cu operarea legislației naționale și angajamentelor internaționale asumate.

Exercitându-și obligațiunile în limitele competențelor stabilite prin lege, avocații parlamentari se străduie să se călăuzească totalmente de principiile enunțate.

Astăzi, după zece ani de la înființare, Centrul pentru Drepturile Omului în Republica Moldova continuă să rămână o instituție neobișnuită atât pentru societate, cât și pentru stat. Instituția este percepută de unii cetățeni și organizații drept o instanță autoritară și atotputernică, de alții, dimpotrivă, drept o decorație sau un element inutil al sistemului statal.

Nu întotdeauna este înțeles faptul că activitatea avocatului parlamentar doar completează mijloacele existente de apărare a drepturilor și libertăților cetățenilor și nu atrage după sine revizuirea competențelor organelor puterii de stat.

La rîndul său, statul, în persoana unor autorități și persoane cu funcții de răspundere, percepe avocatul parlamentar drept un solicitant neîmputernicit cu dreptul de ordonare sau decizie, recomandările căruia pot fi cu ușurință ignorate.

Uneori se aud exprimări de genul „Nu știm cine este avocatul parlamentar”. Asemenea exprimări aparțin chiar unor funcționari publici sau persoanelor cu funcții de demnitate publică. Or, acest lucru nu poate fi apreciat altfel decît că aceste persoane deschis recunosc că nu cunosc legile. Drept urmare, apare întrebarea firească: poți fi oare funcționar public, dacă nu cunoști legile țării proprii sau nu cunoști realitățile din țara ta?

Experiența multor state cu democrație dezvoltată dovedește că funcționarea corectă a instituției naționale de apărare a drepturilor omului poate fi foarte efektivă. Premisa cea mai importantă în acest sens este gradul de pregătire a cetățenilor și a societății de a susține instituția ombudsmanului, îndemnînd statul să îndeplinească recomandările acestuia. Altfel spus, eficiența activității avocaților parlamentari depinde direct de gradul de maturitate și activism al societății civile.

Avocatul parlamentar își exercită atribuțiile fie din oficiu, fie la cererea persoanelor lezate în drepturile și libertățile lor, în limitele stabilite de lege. Pentru ca activitatea să fie maxim eficientă, Legea cu privire la avocații parlamentari obligă organele și persoanele cu funcții de răspundere să asigure avocaților parlamentari sprijinul necesar în exercitarea atribuțiilor lor.

Centrul pentru Drepturile Omului este o autoritate publică autonomă și independentă față de orice altă autoritate publică, nu se substituie autorităților publice, nu poate fi supus nici unui mandat imperativ sau reprezentativ, iar activitatea sa are caracter public.

În exercitarea atribuțiilor sale, avocatul parlamentar emite recomandări și sesizări, care nu pot fi supuse nici controlului parlamentar, nici controlului judecătoresc.

Competența avocatului parlamentar în soluționarea unor petiții, care vizează autoritatea judecătorească, se concretizează în posibilitatea lui legală de a se adresa, după caz, președintelui instanței de judecată sau președintelui Consiliului Superior al Magistraturii, care sunt obligați să comunice măsurile întreprinse. Aceasta reprezintă o modalitate legală prin care autoritățile menționate sprijină instituția avocaților parlamentari în soluționarea unor petiții privind încălcarea dreptului părților la un proces echitabil și la soluționarea cauzei într-un termen rezonabil, prevăzut de articolul 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale și valorificat prin dispozițiile constituționale.

În baza analizei datelor privind încălcarea drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor și în baza rezultatelor examinării cererilor, avocatul parlamentar este în drept să prezinte legislativului și executivului propuneri în vederea perfecționării actelor normative; în cazul constatării încălcării în masă sau grave ale drepturilor și libertăților constituționale ale omului, să prezinte un raport în ședințele Parlamentului, precum și să propună instituirea unei comisii parlamentare care să cerceteze aceste fapte, drept de care a uzat în anul 2007.

Totodată, avocatul parlamentar desfășoară activitatea de propagare a cunoștințelor în domeniul apărării drepturilor și libertăților constituționale ale omului.

Obiectivul Centrului pentru Drepturile Omului este asigurarea eficienței intervențiilor sale pentru soluționarea problemelor sesizate de cetățeni. Esențiale sunt în acest sens procedeele și mijloacele de intervenție specifice instituției avocaților parlamentari: medierea, sesizarea autorităților ierarhic superioare celei care a încălcat dreptul petiționarului, acordarea de audiențe, efectuarea de investigații, formularea de recomandări, redactarea de rapoarte speciale.

Practica a demonstrat că audiențele reprezintă principalul mijloc de dialog cu cetățenii, utilizat în majoritatea cazurilor, dar și modalitatea cea mai rapidă prin care se pot identifica clar problemele petiționarilor, lacunele legislative.

Pentru instituția avocaților parlamentari este important ca cetățenii să fie informați și familiarizați cu privire la drepturile și libertățile garantate de lege și să se creeze condițiile necesare pentru cunoașterea și exercitarea lor. O bună cunoaștere a acestor drepturi și libertăți permite realizarea lor optimă. Din acest considerent, cu prilejul audiențelor, petiționarilor li se dau explicații asupra problemelor pe care le invocă, li se acordă îndrumări de specialitate privind posibilele căi de soluționare a problemelor și instituțiile sau autoritățile competente.

Modificările operate în Legea cu privire la avocații parlamentari în vara anului 2007 specifică mandatul ombudsmanului de a efectua vizite în locurile de detenție, având drept scop prevenirea torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante; determină lista locurilor care urmează a fi vizitate; garanțiile și atribuțiile pe care le are în procesul efectuării vizitelor; acțiunile întreprinse de avocatul parlamentar în urma efectuării vizitelor preventive.

Prezentele reglementări legale pun la dispoziția instituției avocaților parlamentari mijloace și procedee particulare, specifice pentru a putea acționa eficient în protecția drepturilor și libertăților omului.

Deseori, cei preocupați de activitatea instituției avocaților parlamentari întreabă: câte solicitări ale cetățenilor au fost rezolvate; câte solicitări nu au fost de competența avocaților parlamentari; câte solicitări au fost de competența avocaților parlamentari; câte petiții s-au rezolvat în favoarea cetățenilor etc.

La asemenea întrebări nu se poate răspunde foarte simplu, deoarece activitatea ombudsmanului are un specific deosebit față de restul autorităților publice. El rezultă din competență și, în special, din proceduri și consecințe.

De aceea, credem că aprecierea activității noastre se exprimă semnificativ în sintagma **clarificarea problemelor**. Instituția fiind deschisă spre cetățeni, la propriu și la figurat, suntem solicitați pentru implicări în orice gen de probleme. Anjagații instituției primesc orice cetățen, cu orice problemă, oferind fiecăruia o explicație, o soluție. Deseori cetățenii se arată mulțumiți că sunt primiți, ascultați și consiliați, într-o atmosferă civilizată.

Fără îndoială, unele nemulțumiri se referă la probleme ce excedează competenței legale, precum: plângeri împotriva structurilor din autoritatea judecătorească și actelor acestora, revendicări de proprietăți etc. În asemenea situații, cetățenilor li se explică căile legale pe care le pot utiliza.

Cît privește volumul general de activitate, în anul 2007 la sediul central și la filialele Centrului pentru Drepturile Omului au fost acordate 2266 de audiențe, în cadrul cărora au fost receptate spre soluționare 81 de petiții.

La Centrul pentru Drepturile Omului au fost înregistrate **1714** petiții, dintre care 594 au fost remise organelor competente, iar 619 au fost restituite petiționarilor, cu explicarea detaliată a regulilor și mijloacelor pe care sunt în drept să le folosească pentru a-și soluționa problema.

Prin intermediul „Liniei fierbinți” au fost recepționate **1256** apeluri telefonice.

Adresările către avocații parlamentari au avut ca obiect de abordare referințe la abuzuri ale autorităților publice, încălcări ale drepturilor și libertăților fundamentale. Cel mai des a fost sesizată încălcarea dreptului de acces liber la justiție, integritatea fizică și psihică și siguranța persoanei, dreptul la proprietate privată, asistență și protecție socială. Rămîn a fi numeroase adresările în care petiționarii își pronunță dezacordul cu hotărârile și sentințele instanțelor judecătorești.

Analiza comparativă a datelor statistice denotă faptul că situația privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova nu a suferit modificări radicale. În ultimii ani au fost sesizate unele încălcări ale drepturilor și libertăților constituționale care nu au fost invocate anterior – libertatea conștiinței, libertatea opiniei și exprimării, libertatea întrunirilor. Cel mai frecvent rămîn a fi încălcate dreptul la proprietate, dreptul la asistență și protecție socială, accesul liber la justiție, libertatea individuală și siguranța persoanei (anexe).

Aparatul Parlamentului și comisiile parlamentare au remis spre examinare avocaților parlamentari 109 plângeri. În majoritatea cazurilor petiționarii au invocat calitatea actului de

justiție, dezacordul cu hotărârile instanțelor judecătorești, au invocat nemulțumire vizavi de activitatea unor instituții din sistemul organelor de drept.

Practic, nici una din plîngerile remise nu a fost acceptată spre examinare prin prisma competențelor instituției ombudsmanului și atribuțiilor avocaților parlamentari, 26 dintre acestea au fost remise de către avocații parlamentari spre examinare conform competenței altor instituții, iar celelalte - restituite petiționarilor. Or, conform prevederilor articolului 14 din Legea cu privire la avocații parlamentari, cererile remise de către deputații Parlamentului sunt examinate în cazul în care subiectul sesizării ține de competența avocaților parlamentari.

Suntem nevoiți să explicăm în repetate rînduri petiționarilor că plîngerile lor au fost remise spre examinare avocaților parlamentari care, în cadrul exercitării atribuțiilor lor, nu sînt în drept să intervină în activitatea instanțelor judecătorești, deoarece la înfăptuirea justiției judecătorii sunt independenți și se supun exclusiv legii, iar hotărârile emise pot fi controlate sau reexamineate doar de instanțele judecătorești competente, în ordinea stabilită de legislație. Centrul pentru Drepturile Omului, la rîndul său, remite aceste plîngeri organelor competente sau, după caz, le restituie petiționarilor, cărora de fiecare dată li se explică cu răbdare modalitatea de soluționare a problemei, competențele organelor abilitate etc. Rezultatele examinării acestei categorii de petiții sunt aduse neîntîrziat și la cunoștința comisiilor parlamentare.

Drept consecință, unii petiționari își exprimă nemulțumirea pentru nesoluționarea problemelor cu care se confruntă. Uneori persistă și indignarea pentru faptul că petiția a fost remisă avocaților parlamentari, cetățenii insistînd asupra examinării problemei lor anume de deputatul căruia i-a fost adresată aceasta.

Cele expuse nicidecum nu denotă nedorința Centrului pentru Drepturile Omului de a examina plîngerile cetățenilor, remise avocaților parlamentari de către deputații Parlamentului. Dimpotrivă, este un imbold de a depune efort comun întru întreprinderea unor măsuri efective direcționate spre examinarea calitativă, la timp și de către organele competente a plîngerilor cetățenilor.

În decursul anului de referință avocații parlamentari au înaintat **14** avize de repunere în drepturi și **5** sesizări, în temeiul articolului 28 din Legea cu privire la avocații parlamentari. Au fost înaintate **10** propuneri de modificare a actelor normative; a fost sesizată Curtea Constituțională de **3** ori; au fost expuse **7** puncte de vedere asupra sesizărilor depuse la Curtea Constituțională și **10** asupra proiectelor de acte normative.

În parcursul perioadei de referință site-ul Centrului pentru Drepturile Omului (www.ombudsman.md) a înregistrat 8140 vizite.

Centrul pentru Drepturile Omului a continuat în anul 2007 activitatea de informare și educare juridică a populației, cu accent pe reflectarea tematicii juridice și pe unele aspecte referitoare la problemele din domeniul drepturilor omului, de asemenea, conștientizarea necesității cunoașterii și respectării drepturilor și libertăților fundamentale în corespundere cu prevederile constituționale și oferirea posibilităților de cunoaștere a acestora și a mijloacelor de exercitare în ceea ce privește protecția lor, axându-se pe următoarele acțiuni: informarea comunității în domeniul drepturilor omului; elaborarea și editarea materialelor informative în domeniu; colaborarea cu diferiți parteneri sociali din republică și de peste hotare și contribuirea la realizarea prevederilor Planului Național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2004-2008, parte componentă a Planului Uniunea Europeană – Republica Moldova.

Instituția avocaților parlamentari este conștientă de faptul că aspectul-cheie al activității sale este informarea cetățenilor cu privire la drepturile și libertățile lor, inclusiv dreptul de a sesiza avocatul parlamentar.

În decursul anului 2007, a fost continuată activitatea de informare a cetățenilor și de mediatizare a instituției avocaților parlamentari, în primul rind prin contactele cu mass-media interesată de reflectarea tematicii juridice și problemele din domeniul drepturilor omului.

Către agențiile de presă „BASApres”, „Moldpress”, „Infotag”, „Info-Prim Neo” au fost difuzate 19 comunicate de presă.

Pentru o mai bună conștientizare a rolului și atribuțiilor Centrului pentru Drepturile Omului, au fost editate broșura „Ghidul egalității de șanse”, ghidul „Unele aspecte cu referire la cadrul juridic privind drepturile refugiaților și migranților”, două carduri „Drepturile tinerilor” și „Drepturile persoanelor cu dizabilități”. Grație suportului financiar al Misiunii OSCE în Moldova, a fost editat buletinul informativ trimestrial „Avocatul parlamentar”. Din aceeași sursă a fost reeditat pliantul „Cum se scrie o petiție”. Aceste materiale cu caracter informativ au fost difuzate gratuit cetățenilor și autorităților administrației publice centrale și locale.

Au fost realizate mesele rotunde „Libertatea întrunirilor – realități și perspective”, „Integrarea socială a invalizilor”, conferința „Rolul autorităților administrației publice centrale și locale, societății civile în vederea respectării și promovării drepturilor și libertăților constituționale”.

În perioada de referință, la capitolul colaborare cu partenerii sociali din republică și de peste hotare Centrul pentru Drepturile Omului, în calitate de partener, a participat la desfășurarea unor acțiuni de informare și educare despre, în spiritul și pentru drepturile omului organizate de Uniunea Organizațiilor Invalizilor din Republica Moldova și Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare”, cu elaborarea ulterioară a „Ghidului de orientare juridică”.

Eficiente, în contextul relațiilor internaționale, au fost întreprinderile avocaților parlamentari cu reprezentanții instituțiilor și organizațiilor internaționale și regionale preocupate de domeniul drepturilor omului, care au vizitat Republica Moldova, organizate la inițiativa structurilor de stat, organizațiilor internaționale acreditate în Republica Moldova, organizațiilor neguvernamentale – parteneri CpDOM, de asemenea, schimbul de practici cu instituțiile similare ale altor state, întrunirile organizate de diverse organisme internaționale, printre care Institutul Internațional al Ombudsmanului, Institutul European al Ombudsmanului, Consiliul European, Misiunea OSCE în Moldova, PNUD Moldova, precum și cu reprezentanții unor organizații internaționale preocupate de domeniu.

Efectiv s-au produs întreprinderile avocaților parlamentari cu reprezentanții organizațiilor internaționale care au vizitat Republica Moldova - Comisarul pentru drepturile omului al Consiliului European, Thomas Hammarberg, și membrii delegației: Alexandre Guessel, director-adjunct al Oficiului Comisarului pentru Drepturile Omului, Roman Chlapak, consilier al Comisarului pentru Drepturile Omului, Vladimir Ristovski, reprezentantul Special al Secretarului General al Consiliului European la Chișinău; cu delegația Comitetului pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (CPT) al Consiliului European; cu reprezentanții Oficiului regional al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, cu sediul la Bratislava (experții internaționali Richard Carver, Alexei Korotaev, Louise Nylin și Rustam Pulatov); cu consilierul aparatului ombudsmanului pentru Drepturile Copilului din Moscova și reprezentantul aparatului ombudsmanului din regiunea Sverdlovsk.

Centrul pentru Drepturile Omului este organizat și funcționează prin sediul său central din municipiul Chișinău și prin filialele din Bălți, Comrat și Cahul.

Structura organizatorică a instituției avocaților parlamentari este prevăzută în Regulamentul privind Centrul pentru Drepturile Omului, a structurii, statului de funcții și modului de finanțare a acestuia, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1484 din 05.02.1998.

Structura organizatorică actuală nu corespunde etapei de dezvoltare a instituției, care se află în plin proces de afirmare prin asumarea de noi atribuții sau prin dezvoltarea celor existente. Aceasta a determinat avocații parlamentari să promoveze în decursul ultimilor ani modificarea Legii cu privire la avocații parlamentari și a Regulamentului vizat. Având în vedere că până în prezent nu au fost operate modificările înaintate, pe parcursul a doi ani rămâne imposibilă aplicarea integrală a prevederilor anexei nr. 4 din Legea cu privire la sistemul de salarizare în sectorul bugetar nr. 355 din 23.12.2005, în compartimentul funcțiilor și grilei respective de salarizare. Respectiv, rămâne nesoluționată problema crizei de personal și fluctuației cadrelor.

În acest context, în repetate rânduri am abordat necesitatea întreprinderii unor măsuri concrete din partea statului și societății civile, direcționate spre sporirea eficacității instituției naționale de apărare a drepturilor omului.

Prioritară ar fi urgentarea operării modificărilor în Legea cu privire la avocații parlamentari și Regulamentul privind Centrul pentru Drepturile Omului, cât și manifestarea respectului conștient față de instituția avocaților parlamentari din partea autorităților publice centrale și locale, acordare sprijinului din partea societății civile, mai cu seamă din partea organizațiilor neguvernamentale preocupate de protejarea drepturilor omului.

O problemă nesoluționată de-a lungul anilor rămîne a fi imposibilitatea avocaților parlamentari de a interveni întru apărarea drepturilor și libertăților populației din stînga Nistrului. Acest fapt ne-a determinat să promovăm ideea deschiderii unor reprezentanțe ale Centrului pentru Drepturile Omului în raioanele de est ale țării.

În virtutea unor cauze obiective, anul 2008 va fi unul deloc simplu pentru instituția avocaților parlamentari. Consolidarea mecanismului național de prevenire a torturii, instituirea funcției de avocat al copilului vor necesita efort din partea avocaților parlamentari, colaboratorilor Centrului pentru Drepturile Omului și implicare mai activă din partea societății civile, care a manifestat pasivitate sau indiferență la etapa implementării mecanismului național de prevenire a torturii.

JUSTIȚIE

Accesul liber la justiție este garantat, ca drept cetățenesc fundamental, atât prin articolul 6 pct.1 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, cât și prin articolul 2 din Constituția Republicii Moldova, prin articolul 10 din Declarația universală a drepturilor omului, precum și prin articolul 14 pct.1 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice.

În Constituție, accesul liber la justiție este conceput ca drept al oricărei persoane de a se putea adresa justiției pentru apărarea drepturilor, libertăților și intereselor sale legitime, garantându-se că exercitarea acestui drept nu poate fi îngrădită prin nici o lege.

Realizarea acestui drept presupune judecarea justă, în termen rezonabil, a cauzelor de apărare a drepturilor încălcate sau contestate, de către instanța judecătorească competentă, asigurarea drepturilor procedurale și securității participanților în proces, posibilitatea exercitării căilor de atac în condițiile legii, asigurarea de către stat a executării hotărârii judecătorești.

Adresările cetățenilor la Centrului pentru Drepturile Omului atestă necesitatea apărării pe cale judiciară a drepturilor încălcate sau contestate, a libertăților și intereselor legitime. Oamenii tot mai des se adresează în instanțele de judecată pentru soluționarea problemelor sale, respectiv, crește numărul adresărilor către avocații parlamentari privind încălcarea dreptului la un proces echitabil. Deseori cetățenii consideră că dreptul constituțional le este lezat de înseși instanțele judecătorești. Firește că în oricare litigiu una dintre părți rămîne nesatisfăcută de hotărârea instanței de judecată. În acest sens dreptul la un proces echitabil nicidecum nu garantează un rezultat acceptabil pentru toți. Totodată acest drept implică asigurarea pentru toți participanții la proces a unei proceduri echitabile, bazate pe principiul contradictorialității și egalității părților în drepturile procedurale.

Ca și în anii precedenți, în circa 25% din adresările către avocații parlamentari este invocată problema accesului liber la justiție și dreptului la un proces echitabil. Subiectele plîngerilor parvenite demonstrează că sistemul judecătoresc continuă să fie conceput de populație mai mult ca o piedică la realizarea drepturilor lor pe mai multe motive:

- nivelul corupției din sistem;
- accesul limitat la serviciile unui avocat calificat;
- tergiversarea examinării cauzelor;
- calitatea hotărârilor judecătorești și neexecutarea acestora.

De altfel, analiza datelor monitorizării ședințelor de judecată, prezentate în Raportul analitic „Constatări preliminare ale monitorizării ședințelor de judecată în Republica Moldova” elaborat în cadrul programului Misiunii OSCE în Moldova, denotă multiple derogări de la normele stabilite privind prestația judecătorilor la examinarea dosarelor și în mare parte confirmă acuzațiile cetățenilor aduse sistemului judecătoresc.

Luând act de acest raport, Consiliul Superior al Magistraturii a considerat inadmisibile fenomenele negative expuse, privind derogările de la normele generale și standardele procesuale de asigurare a dreptului fiecărei persoane la un proces echitabil; a constatat că respectarea întocmai a prevederilor legii la examinarea cauzelor cade sub incidența obligațiilor de serviciu ale fiecărui judecător, iar încălcarea acestora constituie abateri disciplinare, prin aplicarea neuniformă a legislației în mod intenționat sau din neglijență gravă sau prin încălcarea gravă a eticii judiciare. Totodată, președinții instanțelor judecătorești și toți judecătorii au fost atenționați asupra necesității organizării eficiente a activității de îndeplinire a justiției în instanțe, prin neadmiterea cazurilor de întârziere și amânare nejustificată a proceselor de judecată; respectarea cu strictețe a prevederilor legii ce țin de vestimentația judecătorilor; abținerea în mod obligatoriu de la diferite remarce în timpul proceselor, sub formă de glume, răspunsuri, întrebări sau comentarii arogante și nepoliticoase, orgolioase, prin care se denotă o vădită lipsă de respect față de participanții la proces; neadmiterea convorbirilor telefonice în timpul proceselor de judecată și a altor acțiuni ce derogă de la soluționarea propriu-zisă a cauzelor etc.

Situații care aduc atingere intereselor și drepturilor legitime ale cetățenilor, inclusiv cele expuse în Raportul menționat, sunt sesizate de către petiționari în numeroasele plângeri care parvin zilnic la Centrul pentru Drepturile Omului și sunt aduse la cunoștința Consiliului Superior al Magistraturii. Avocații parlamentari, ținând cont de faptul că puterea judecătorească este independentă și neavând intenția să se amestece în îndeplinirea actului de justiție, menționează în adresările sale neregulile și greșelile depistate, cer verificarea unor cazuri concrete, solicită generalizarea practicii judiciare în anumite circumstanțe. În majoritatea adresărilor către Consiliul Superior al Magistraturii se menționează că avocații parlamentari nu urmăresc scopul de a știrbi sau a prejudicia imaginea justiției, dar dimpotrivă sesizează despre încălcările admise de colaboratorii instanțelor de judecată în cazurile concrete, pentru a se întreprinde măsuri întru evitarea pe viitor a unor situații care aduc atingere drepturilor omului. Totodată, se atenționează că avocatul parlamentar, în virtutea funcției, este obligat să sesizeze organele abilitate asupra încălcărilor drepturilor constituționale ale cetățenilor.

Cu regret, suntem impuși de situație să concluzionăm în repetate rânduri că atitudinea pe care o manifestă Consiliul Superior al Magistraturii față de problemele invocate de avocații

parlamentari rămîne în continuare una formală, iar adresările, recomandările și opiniile acestora sunt examinate superficial.

De altfel, la Centrul pentru Drepturile Omului nu a fost înregistrat nici un răspuns parvenit de la organul de autoadministrare judecătorească, în care să se menționeze precum că faptele invocate de petiționari s-au confirmat, că s-au efectuat verificările solicitate de avocații parlamentari, că s-au stabilit încălcări ale disciplinei și eticii din partea judecătorilor sau că acestora le-au fost aplicate sancțiuni disciplinare etc. În marea majoritate se aduce la cunoștință, precum că *„la înfăptuirea justiției, judecătorii sînt independenți și se supun numai legii, iar orice imixtiune în activitatea de judecată este inadmisibilă și atrage răspunderea prevăzută de lege”* sau că *„tergiversarea a avut loc din motive ce nu au depins de instanța de judecată”*.

Justiția reprezintă unul dintre cele mai eficiente și importante mijloace de asigurare a respectului și protecției drepturilor omului și reforma continuă a sistemului judecătoresc rămîne a fi o prioritate pentru Republica Moldova. Sunt necesare unele îmbunătățiri semnificative, mai ales în ceea ce privește realizarea în practică a garanțiilor procesuale prevăzute de lege. Se impune necesitatea redesării imaginii negative pe care o are astăzi justiția moldovenească, recăpătarea autorității în domeniul respectiv, astfel încît cetățenii să ajungă să fie siguri că pot beneficia de aplicarea echitabilă și egală a legii, fără corupție, prejudecăți sau favoritism.

Dar atîta timp cît Consiliul Superior al Magistraturii va examina superficial plîngerile și adresările vizavi de activitatea judecătorilor și a instanțelor judecătorești, sistemul nu va înregistra îmbunătățiri ale stării de lucruri.

În același timp, suprasolicitarea judecătorilor și finanțarea insuficientă a sistemului ar fi printre cele mai grave probleme care afectează calitatea justiției în Republica Moldova, durata îndelungată a procedurilor judiciare reprezintă una din deficiențele constatate ale sistemului judecătoresc, este alarmantă prestația profesională a unor judecători la examinarea cauzelor, după afirmațiile președintelui Consiliului Superior al Magistraturii.

În cadrul vizitei de lucru în Republica Moldova, Comisarul pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei, dl Thomas Hammarberg, a atenționat asupra necesității combaterii corupției în sistemul judecătoresc și prevenirii influenței asupra judecătorilor; consolidării transparenței procesului de selectare, numire și promovare a judecătorilor; introducerii corespunzătoare a justiției pentru minori; adoptării măsurilor pentru asigurarea implementării deciziilor judecătorești etc.

În opinia avocaților parlamentari, implementarea Strategiei de consolidare a sistemului judecătoresc, adoptată prin Hotărîrea Parlamentului nr. 174 din 19.07.2007, ar putea conduce la

asigurarea independenței, imparțialității, eficienței și credibilității sistemului judecătoresc, dacă pe lângă asigurarea finanțării necesare și crearea unei infrastructuri adecvate, fiecare profesionist implicat în înfăptuirea justiției - judecător, procuror, avocat, grefier, interpret – va conștientiza în deplină măsură rolul important care-i revine în asigurarea accesului la justiție a cetățenilor.

Asistența juridică calificată a rămas în anul de referință una din frecventele probleme abordate în adresările scrise și verbale. Cetățenii continuă să invoce calitatea serviciilor acordate de avocați. Acest fapt se confirmă prin multiplele solicitări în vederea acordării consultațiilor juridice pe anumite cauze, care se examinează în instanța de judecată, chiar dacă petiționarii sunt asistați de un avocat. În alte cazuri, fiind dezamăgiți de calitatea serviciilor acordate, cetățenii solicită participarea colaboratorilor Centrului pentru Drepturile Omului la examinarea cauzei în instanța de judecată.

Această problemă va rămâne fără soluționare atâta timp cât Consiliul Baroului, organ de autoadministrare a avocaților, nu va întreprinde măsuri întru asigurarea necondiționată a dreptului la apărare garantat de Constituție.

Regretabil, însă și în anul de referință Consiliul Baroului Avocaților a manifestat aceeași indiferență vizavi de solicitările și sesizările avocaților parlamentari și ale cetățenilor, tendință care continuă din an în an. Chiar și în unele cazuri relevante, când se impune intervenirea conducerii Consiliului Baroului, avocații parlamentari consideră inefficientă sesizarea acesteia. Or, este evidentă ineficiența adresărilor respective.

Acordarea asistenței juridice garantate de stat este parte a dreptului fundamental al omului la un proces echitabil și reprezintă o componentă esențială a bunei funcționări a sistemului judiciar într-un stat de drept. În acest sens, statul urmează să întreprindă măsurile necesare în vederea asigurării unui acces practic și eficient la judecată, prin acordarea unei asistențe juridice sistematice și eficiente.

Adoptarea Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat nr. 198 din 26.07.2007, este o premisă favorabilă pentru cetățenii defavorizați, în căutarea adevărului. Necesitatea implementării unui mecanism eficient privind accesul cetățenilor la justiție și asistență juridică gratuită sau parțial gratuită în Republica Moldova se impune demult, dar asigurarea calitativă a acestor servicii presupune din partea avocaților diligență și promptitudine, din partea statului – crearea unui mediu propice și remunerare adecvată. Doar după intrarea în vigoare a legii în cauză va fi posibil de apreciat gradul viabilității obiectivelor propuse.

Articolul 20 din Constituția Republicii Moldova, garantînd accesul liber la justiție oricărei persoane, stipulează că nici o lege nu poate îngreuna acest drept. În acest context apreciem eforturile statului în vederea ajustării prevederilor legale ce reglementează acest drept la cerințele constituționale.

Totodată, avocații parlamentari rămîn la părerea că există anumite imperfecțiuni de natură legislativă care generează limitarea accesului la justiție.

Accesul la justiție presupune existența unor garanții care ar permite realizarea plenară a dreptului la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești conform principiilor echității. Din an în an petiționarii invocă limitarea exercitării accesului la justiție prin faptul că sunt lipsiți de posibilitatea de solicitare a scutirii de taxa de stat la depunerea recursului la Curtea Supremă de Justiție, cu aplicarea prevederilor articolului 85 alin.(4) și articolului 86 din Codul de procedură civilă.

Deși taxa de stat este o parte componentă a bugetului, în opinia avocaților parlamentari se impune necesitatea revizuirii prevederilor Codului de procedură civilă, care reglementează plata taxei de stat la depunerea recursului, fapt care ar oferi celor mai vulnerabile categorii de cetățeni să uzeze realmente de calea de atac, prevăzută de legislație.

Este de menționat că această problemă a fost abordată de instituția avocaților parlamentari încă la începutul anului 2006 prin adresarea către Parlamentul Republicii Moldova, cu propunerea de revizuire a alin.(2) al articolului 437 din Codul de procedură civilă, opinie ce nu a fost susținută de Ministerul Justiției și de comisia de specialitate a Parlamentului.

Avocații parlamentari însă insistă în continuare că operarea modificărilor respective este necesară, deoarece implementarea lor va conduce la ajustarea legislației naționale la prevederile actelor europene și va contribui la realizarea efectivă de către persoane a dreptului de acces liber la justiție, la realizarea și asigurarea principiilor umanitare, iar în cele din urmă, la evitarea unor eventuale adresări la Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

De remarcat că norma respectivă deja a fost criticată de CEDO în hotărîrea pronunțată la 9 octombrie 2007 în cauza Clionov contra Moldovei. Înalta Curte a condamnat statul nostru, considerînd că *„reclamantului i-a fost refuzat accesul la un tribunal, întrucît Curtea Supremă de Justiție a fost în imposibilitate să-i examineze dosarul, deoarece acesta nu a anexat dovada plății taxei de stat, care, în conformitate cu alin. 2 al art. 437 CPC, este obligatorie pentru punerea pe rol a cauzei”*. Curtea a mai statuat, inter alia, în hotărîrea enunțată că *„... Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova a fost împiedicată să verifice capacitatea reclamantului de a achita taxa de stat prin prevederi legale exprese. O asemenea interzicere globală la acordarea scutirilor de achitarea taxei de stat, conținută în articolul respectiv, în sine pune în discuție o chestiune potrivit art. 6 par. 1 din Convenție. În lumina celor menționate,*

Curtea Europeană consideră că reclamantului i-a fost refuzat accesul la un tribunal. În consecință, a avut loc o încălcare a art. 6 par. 1 din Convenție”.

Asigurarea unui sistem eficient de executare a hotărârilor judecătorești este un mijloc de garantare a accesului efectiv la justiție și reprezintă o condiție necesară pentru asigurarea supremației legii. Neexecutarea hotărârilor judecătorești rămâne a fi un obstacol major pentru protecția drepturilor omului și generează în continuare un flux de adresări la CEDO. Acest fapt prejudiciază siguranța în viabilitatea drepturilor proclamate, imaginea și autoritatea justiției, afectând în același timp dezvoltarea economică a statului.

Problemele ce țin de executarea hotărârilor judecătorești sunt cauzate de mai multe circumstanțe. Neîncadrarea debitorilor în câmpul muncii, lipsa bunurilor care ar putea fi urmărite și realizate în contul achitării datoriei, plecarea cetățenilor peste hotarele republicii - acestea sunt doar unele din motivele neexecutării multiplelor decizii judecătorești.

Executarea unor hotărâri ține direct de competența organelor administrației publice centrale și locale. Este regretabil să constatăm, însă anumite structuri și persoane cu funcții de răspundere mai au o atitudine formală față de acest domeniu și nu conștientizează responsabilitatea pe care o poartă.

Au fost constatate cazuri în care autoritățile publice centrale au ignorat deciziile instanțelor judecătorești, care urmează a fi executate imediat, recurgând la acțiuni procedurale, pentru a suspenda sau amâna executarea acestora.

Drept exemplu pot servi adresările de la foștii angajați ai Ministerului Apărării, cărora, prin hotărâre judecătorească definitivă, autoritatea respectivă este obligată să le asigure spațiu locativ în conformitate cu legislația în vigoare. Ținând cont de circumstanțele invocate în adresările petiționarilor și considerând că Ministerul Apărării intenționat a tergiversat executarea titlurilor executorii, avocații parlamentari au sesizat instituția în repetate rânduri, accentuând caracterul obligatoriu și necondiționat al deciziilor judecătorești definitive, au relevat asupra consecințelor nefaste care ar surveni la o eventuală adresare a petiționarilor la CEDO, pe motivul neîntreprinderii acțiunilor reale întru executarea deciziilor judecătorești.

Potrivit informației Departamentului de executare, de către Ministerul Apărării rămân neexecutate hotărâri judecătorești privind încasarea în beneficiul unui grup de cetățeni a diferenței majorării de pensie neachitată pentru o perioadă de trei ani; încasarea sumelor în beneficiul unor agenți economici.

Atât adresările la Centrul pentru Drepturile Omului, cât și publicațiile din mass-media denotă atitudinea de ignoranță a Ministerului Educației și Tineretului vizavi de executarea titlurilor executorii privind reintegrarea în serviciu a salariaților concediați nelegitim și

compensarea despăgubirilor pentru absența forțată de la lucru. De altfel, autoritatea vizată manifestă ignoranță și față de interpelările avocaților parlamentari și cerințele executorilor judecătorești orientate spre executarea deciziilor judecătorești.

La momentul actual, de către Ministerul Educației și Tineretului nu sunt executate 23 hotărâri judecătorești transmise spre executare silită.

Documentele executorii în partea încasării de la ministerele respective în folosul creditorilor - urmăritori a sumelor adjudecate au fost expediate în adresa debitorilor spre executare, în conformitate cu prevederile articolului 36 din Legea privind sistemul bugetar și procesul bugetar nr. 847 din 24.05.1996. Ținând cont de faptul că hotărârile judecătorești nu au fost executate în termenii stabiliți anterior, prin încheierile executorului judecătoresc a fost aplicat sechestrul în limitele sumelor adjudecate la conturile debitorilor, deoarece prevederile normei menționate nu permit efectuarea încasării incontestabile a sumelor adjudecate, achitarea datoriilor ținând de prerogativa exclusivă a debitorului.

În legătură cu neexecutarea în termen a hotărârilor judecătorești, persoanelor responsabile din cadrul ministerelor vizate le-au fost aplicate sancțiuni în formă de amenzi în mărime de 1000-1500 lei, au fost adresate prezentări în adresa organelor abilitate în vederea aplicării măsurilor coercitive față de debitori.

Pînă la momentul de față, organul de executare nu a primit din partea autorităților administrației publice centrale respective careva informații în vederea executării documentelor executorii.

În altă ordine de idei, continuă să persiste atitudinea formală a executorilor judiciari față de exercitarea atribuțiilor de serviciu și practica de restituire a titlurilor executorii fără executare, pe motivul imposibilității executării acestora. Sunt relevante cazurile în care, chiar și în pofida faptului că creditorul prezintă informații utile pentru executarea hotărârii, executorii nu țin cont de aceasta, nu utilizează toate pîrghiile atribuite prin Codul de Executare al Republicii Moldova.

În alte cazuri se atestă tergiversarea nejustificată a executării hotărârii judecătorești. Exemplu elocvent poate servi un caz examinat de instituția avocaților parlamentari, privind neexecutarea hotărârii instanței de judecată despre încasarea salariului de la un agent economic. În urma investigării motivelor tergiversării executării, s-a stabilit că aceasta a fost cauzată de atitudinea ignorantă a colaboratorilor poliției rutiere față de exercitarea atribuțiilor de serviciu și lipsa insistenței din partea executorilor judecătorești, fapt ce a determinat sesizarea ulterioară a Ministrului Afacerilor Interne. Doar în urma intervenirii Centrului pentru Drepturile Omului, decizia respectivă a fost executată.

Conform informației prezentate de Procuratura Generală, în anul 2007 organele de urmărire penală și procurorii au pornit 36 cauze penale în baza articolului 320 Cod penal pe faptul neexecutării intenționate a hotărârii instanței de judecată.

Avocații parlamentari sunt de părerea că deficiențele existente trebuie să constituie obiectul unor preocupări serioase ale Guvernului, asigurarea executării fiind asumată drept o prioritate pentru toate autoritățile statului. Astfel, întru redresarea situației în domeniul executării silite se impune întreprinderea unor măsuri orientate spre calitate și eficiență, identificarea și implementarea bunelor practici europene de eficientizare a activității de executare, pregătirea mai bună a executorilor, în special, în vederea stabilirii unei practici unice de aplicare a legislației în vigoare, soluționarea problemei deficitului de resurse umane, asigurarea finanțării și asistenței tehnice adecvate.

Nerespectarea prezumției nevinovăției rămîne în continuare un fenomen răspîndit. Respectarea acestui principiu în Republica Moldova întîmpină dificultăți serioase.

Prezumția nevinovăției, deși constituie un principiu fundamental al procesului echitabil garantat de Legea Supremă, este deseori încălcat.

În acest context, este de menționat rolul mass-media, în vederea modului de comunicare a informațiilor ce țin de datele cu caracter personal al persoanelor reținute sau aflate sub urmărire penală. Deși decizia cu privire la comiterea infracțiunii și vinovăția persoanei aparține doar instanței de judecată, trezește îngrijorare faptul cum este difuzată informația în mass-media, care denotă certitudinea săvîrșirii faptei ilicite de persoana în cauză. În unele cazuri în care persoana reținută intenționează să-și acopere fața, difuzorii oferă publicului imagini de pe actele de identitate.

Difuzarea comunicatelor organelor de urmărire penală, în care televiziunea prezintă deschis identitatea persoanei reținute, a devenit o normă. Reținerea persoanelor, difuzată de posturile TV într-o manieră senzațională, se transformă uneori în evenimentul zilei. Totodată, difuzorii niciodată nu informează publicul despre încetarea urmăririi penale sau achitarea persoanei protagoniste a secvențelor difuzate anterior.

Susținem intențiile organelor de drept orientate spre creșterea nivelului transparenței activităților efectuate, însă considerăm absolut necesar ca declarațiile, comunicatele de presă și reportajele să respecte exigențele prezumției nevinovăției.

În acest sens, considerăm ca pînă la pronunțarea unei hotărâri judecătorești irevocabile, la descrierea circumstanțelor cazului respectiv ar putea fi utilizate abrevieri, iar în cadrul emisiunilor televizate - imagini în care să nu fie divulgată identitatea persoanei.

De menționat că avocații parlamentari s-au adresat încă în anul 2004 cu un apel către directorii posturilor TV din republică, invocând neadmiterea cazurilor de difuzare a informațiilor în forma în care să influențeze asupra respectării unui drept constituțional al persoanei, în particular, prezumția nevinovăției, garantată de Legea Supremă a statului și de actele internaționale în domeniul drepturilor omului, la care Republica Moldova este parte.

Centrul pentru Drepturile Omului a apelat și către Consiliul Coordonator al Audiovizualului, în calitatea lui de autoritate responsabilă pentru implementarea și respectarea Codului audiovizualului și garant al apărării interesului public în domeniul comunicării audiovizuale, să reacționeze prompt în situațiile vizate.

Cu regret, însă, an de an situația nu se schimbă, dimpotrivă, fenomenul se extinde.

Cetățenii care nu-și pot realiza drepturile constituționale ca urmare a imperfecțiunii legislației, solicită deseori avocaților parlamentari înaintarea propunerilor de îmbunătățire a actelor normative, sesizarea Curții Constituționale privind controlul constituționalității legilor ș.a. Însă, în unele cazuri nu există nici o soluție pentru repunerea în dreptul lezat. Ne referim la situațiile în care actele normative nu pot fi supuse controlului constituționalității, deoarece au fost adoptate pînă la intrarea în vigoare a Constituției, iar legislativul consideră inoportună operarea modificărilor propuse. În această ordine de idei instanța de judecată rămîne unica posibilitate de soluționare a problemei, prin prisma normelor constituționale. Instanțelor judecătorești le revine de sine stătător să aprecieze calitatea actelor normative adoptate pînă la 27 august 1994 și, în cazurile necesare, să aplice Constituția ca act juridic normativ cu acțiune directă.

Practica confirmă că instanțele judecătorești interpretează și folosesc în mod diferit dreptul de a aplica, la rezolvarea litigiilor, numai normele de drept conforme Constituției.

Avocații parlamentari consideră că pentru garantarea apărării eficiente a drepturilor omului prin mecanismele juridice se impune necesitatea instituirii unui mecanism eficient de excludere a aplicării actelor normative care contravin Constituției, dar care nu pot fi supuse controlului constituționalității pe motivul adoptării acestora pînă la intrarea în vigoare a Constituției.

Totodată, este salutară inițiativa de acordare cetățenilor a dreptului de a sesiza expres Curtea Constituțională în cazurile concrete și evidente a drepturilor și libertăților lor fundamentale. Prin implementarea instituției recursului constituțional individual, cetățenii nu vor fi dependenți de subiecții care în prezent sunt abilitați cu dreptul de a sesiza Curtea și se va reduce fluxul cererilor depuse la CEDO și eventualelor condamnări din partea instanței de jurisdicție europeană.

Avocații parlamentari consideră important să menționeze că măsurile întreprinse trebuie să fie orientate spre crearea condițiilor în care s-ar diminua temeierile de adresare a cetățenilor Republicii Moldova la Curtea Europeană, și în nici un caz, spre diminuarea formală cu orice preț a adresărilor către instanțele judecătorești internaționale.

Concomitent, întru asigurarea eficienței institutului recursului individual considerăm necesar de a lărgi competențele Curții Constituționale, atribuindu-i nu doar dreptul de control al constituționalității unor norme juridice, dar și al acțiunilor/inacțiunilor actorilor importanți din societate, astfel asigurându-se controlul unei bune guvernări.

Adresările frecvente ale cetățenilor denotă lipsa școlarizării populației chiar și la cel mai mic nivel, în ceea ce ține de legislația pertinentă națională.

Or, cultura juridică este o parte componentă a culturii unui popor și determină starea calitativă a vieții juridice a societății, comportamentul grupurilor sociale, factorilor de decizie, fiecărui individ, precum și gradul de garanție din partea statului și societății civile a drepturilor și libertăților cetățeanului.

În această ordine de idei, Centrul pentru Drepturile Omului acordă atenție propagării cunoștințelor în domeniul drepturilor și libertăților constituționale ale omului, elaborând și difuzând în rândul populației materiale informative, organizând diverse acțiuni în acest domeniu. Însă, în opinia avocaților parlamentari, pentru sporirea nivelului de cultură juridică și civică a populației este necesară consolidarea eforturilor mediului academic, societății civile și ale structurilor de stat, asigurându-se în acest fel o consecutivitate și durabilitate a acestui proces.

DETENȚIE

Conform legislației naționale și tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, deținuților li se garantează condiții decente de detenție precum și respectarea drepturilor fundamentale: dreptul la viață și la integritate fizică și psihică, dreptul la siguranță, asistență medicală, acces liber la justiție.

În anul 2007 Centrul pentru Drepturile Omului a continuat să monitorizeze situația deținuților, înregistrând la acest capitol 318 plângeri și 37 adresări verbale cu referire la pretinsa încălcare a dreptului la integritate fizică și psihică, libertatea individuală și siguranța persoanei.

Deși în ultimii ani se atestă anumite îmbunătățiri, problemele principale din instituțiile penitenciare rămân aceleași: insuficiență de mijloace financiare, suprapopularea celulelor, condițiile sanitaro-igienice.

În timp ce statul întreprinde măsuri direcționate spre înlăturarea dificultăților ce țin de suportul financiar, au rămas în umbră problemele care depind de factorul uman – asigurarea drepturilor procesuale ale deținuților, instruirea personalului, crearea condițiilor de schimbare în bine a atitudinii față de deținuți.

Fenomenul torturii rămîne în continuare destul de frecvent în Republica Moldova, în anul precedent fiind pornite 33 cauze penale în baza articolului 309¹ Cod penal pe fapte de tortură.

Anul 2007 a fost marcat de instituirea Mecanismului național de prevenire a torturii, drept urmare a intrării în vigoare pentru Republica Moldova a Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante, adoptat de Adunarea Generală a ONU la 18 decembrie 2002, semnat de Republica Moldova la 16 septembrie 2005 și ratificat prin Legea nr. 66-XV din 30 martie 2006.

Conform articolului 17 din Protocol, fiecare stat parte, în termen de cel mult un an după intrarea acestuia în vigoare, susține, desemnează sau instituie unul sau câteva mecanisme independente pentru prevenirea torturii la nivel național.

Pentru Republica Moldova investirea ombudsmanului cu misiunea respectivă a reprezentat cea mai admisibilă variantă, ținându-se cont de faptul că avocatul parlamentar corespunde criteriilor înaintate de Protocolul Opțional față de mecanismul național de prevenire a torturii: independență funcțională, potențial și competență profesională necesare pentru exercitarea mandatului.

În acest sens, la 26.07.2007 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 200-XVI pentru modificarea și completarea Legii cu privire la avocații parlamentari, care

precizează mandatul ombudsmanului de a efectua vizite în locurile de detenție, determină lista locurilor care urmează a fi vizitate, garanțiile și atribuțiile pe care le are în procesul efectuării vizitelor, acțiunile întreprinse de avocații parlamentari după efectuarea vizitelor preventive.

Conform aceluiași modificări, pentru asigurarea exercitării cât mai eficiente a atribuțiilor avocaților parlamentari în domeniul prevenirii torturii, Centrul pentru Drepturile Omului creează un consiliu consultativ drept scop al căruia este acordarea de consultanță și de asistență în exercitarea atribuțiilor avocaților parlamentari în calitate de mecanism național de prevenire a torturii.

Fiind la faza inițială de implementare a mecanismului național de prevenire a torturii, Centrul pentru Drepturile Omului, în colaborare cu organizații neguvernamentale, a elaborat Regulamentul Consiliului consultativ, a identificat experții și ONG-urile care activează în domeniul respectiv și care ar putea acorda asistență practică în cadrul activității mecanismului național de prevenire a torturii, a anunțat concursul pentru selectarea candidaților–membri ai Consiliului consultativ.

Deopotrivă cu acțiunile direcționate spre crearea Consiliului consultativ și consolidarea mecanismului național de prevenire a torturii, instituția avocaților parlamentari a demarat vizitele preventive în locurile în care se află sau se pot afla persoane private de libertate, pentru a asigura protecția acestora împotriva torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante.

Penitenciarele au fost și rămân permanent în vizorul instituției avocaților parlamentari și a organizațiilor neguvernamentale de protecție a drepturilor omului, constatându-se un progres considerabil la mai multe capite. În legătură cu aceasta, în cadrul exercitării atribuțiilor avocaților parlamentari în calitate de mecanism național de prevenire a torturii, Centrul pentru Drepturile Omului s-a axat pentru început, cu resursele umane disponibile, spre monitorizarea situației în locurile de detenție din cadrul comisariatelor de poliție și în Spitalul Clinic de Psihiatrie din municipiul Chișinău (în special, Secția de expertiză psihiatrico-legală pentru persoanele aflate în stare de arest).

Într-o perioadă scurtă de timp în care au fost efectuate vizite preventive, s-au sesizat un șir de probleme și încălcări care aduc atingere drepturilor constituționale ale cetățenilor.

În premieră au fost vizitate locurile de detenție din cadrul Direcției poliției transporturi a MAI amplasate la Aeroportul Internațional Chișinău și la Gara feroviară Chișinău. Accesul avocatului parlamentar în locul de detenție situat la Gara feroviară a fost îngrădit o perioadă îndelungată de timp, situația reușind să se deblocheze doar după convorbirile cu administrația direcției. De remarcat că înainte de această vizită avocatul parlamentar a participat la un

seminar de instruire în domeniul drepturilor omului și instituirii mecanismului național de prevenire a torturii, organizat pentru angajații Direcției poliției transporturi.

În urma studierii registrelor de evidență a persoanelor care s-au aflat în acest loc de detenție, s-a constatat că nu toți cetățenii sunt supuși înregistrării. Astfel, în ziua vizitei avocatului parlamentar, în registru figurau doar două persoane reținute pentru comiterea unor contravenții administrative.

Avocatul parlamentar, în cadrul vizitei preventive, dispunea de o informație privind reținerea cetățeanului S. de către angajații Direcției Servicii Operative a MAI, ulterior plasat în locul de detenție din cadrul Gării feroviare din municipiul Chișinău, însă numele acestuia nu a fost de găsit în registrele de evidență.

În timpul vizitei locului de detenție din cadrul Comisariatului de poliție Botanica, mun. Chișinău, cetățeanul L. a informat avocatul parlamentar că imediat după reținere a fost dus în locul de detenție din cadrul Aeroportului Internațional Chișinău, pentru ca mai apoi să fie escortat la Comisariatul de poliție Botanica. În registrele de evidență nu au fost găsite mențiuni cu privire la aflarea acestui cetățean în locul de detenție din cadrul aeroportului.

Analiza datelor înscrise în registrele de evidență a persoanelor reținute în locul de detenție din cadrul Aeroportului Internațional Chișinău atestă că un număr foarte mare de cetățeni ai Republicii Moldova și ale altor state sunt reținuți pentru identificare, cu ulterioara eliberare, fără prezentarea explicațiilor. Or, verificarea identității persoanei se efectuează prin confruntare cu pașaportul, însă colaboratorii poliției nu au putut oferi vreo explicație plauzibilă în privința acestei proceduri.

Aceste situații pun la îndoială legalitatea și corectitudinea acțiunilor colaboratorilor de poliție și constituie o încălcare flagrantă a dreptului la libertate individuală și siguranța persoanei. Totodată, apare întrebarea privind necesitatea tănuirii oamenilor, transportării reținuților dintr-un local în altul. Este o întrebare firească, motivele reale fiind știute doar de colaboratorii poliției.

În viziunea avocatului parlamentar, locurile de detenție din cadrul Gării feroviare și Aeroportului Internațional Chișinău sunt veritabile pentru tranzitul persoanelor reținute ilegal, maltratate și constituie un mijloc ce asigură eficient acoperirea urmelor fărădelegilor admise de către colaboratorii organelor de drept față de cetățeni.

În timpul vizitării unor comisariate de poliție s-a constatat că persoanele sunt reținute cu încălcarea garanțiilor constituționale.

Astfel, procesele-verbale de reținere administrativă precum și procesele-verbale cu privire la contravenția administrativă sunt întocmite cu multiple încălcări procesuale: lipsește

semnătura persoanei reținute; refuzul persoanei reținute de a semna procesul-verbal este confirmat doar prin mențiunea făcută tot de colaboratorul de poliție - singura persoană care atestă acest fapt; în majoritatea proceselor-verbale cu privire la contravențiile administrative lipsește mențiunea cu privire la explicarea drepturilor și obligațiilor contravenientului. Prin urmare, în rare cazuri colaboratorul de poliție aduce la cunoștința persoanei motivele reținerii, fapt confirmat și de către reținuți în timpul discuțiilor cu avocatul parlamentar.

Marea majoritate a persoanelor aflate în locurile de detenție în cadrul comisariatelor de poliție sunt reținute pentru comiterea huliganismului nu prea grav (articolul 164 din Codul cu privire la contravențiile administrative), însoțit de opunerea de rezistență colaboratorului de poliție (articolul 174⁵ CCA) sau ultragiurea colaboratorului de poliție (articolul 174⁶ CCA).

În conformitate cu prevederile articolului 249 alin. 3 din Codul cu privire la contravențiile administrative, pentru comiterea contravențiilor administrative enunțate mai sus persoana poate fi reținută pînă la examinarea cazului de către instanța de judecată. Însă colaboratorii de poliție abuzează de această prevedere ori de cîte ori au ocazia.

În cadrul vizitelor efectuate s-a constatat că persoanele reținute erau aduse cu întârziere în fața unui judecător pentru ca acesta să decidă asupra legalității reținerii și vinovăției/nevinovăției de comiterea contravenției administrative. Alteori, persoanele reținute au fost duse în fața judecătorului doar după intervenirea avocatului parlamentar. În timpul unei vizite preventive la Comisariatul de Poliție Buiucani au fost identificate două persoane reținute administrativ care, în loc să fie aduse în fața unui judecător, erau antrenate de către colaboratorii de poliție la efectuarea unor acțiuni procesuale în cadrul cauzelor penale aflate în procedura comisariatului de poliție.

Totodată s-a constatat că persoanelor reținute administrativ li se încalcă dreptul de a aduce la cunoștința rudelor locul aflării lor, inclusiv și în cazul minorilor.

În acest sens este relevant cazul de reținere și maltratare a minorului M. de către colaboratorii Comisariatului de poliție Centru, municipiul Chișinău, care nu au anunțat părinții despre reținerea acestuia. Inițial, pe marginea acestui caz, Procuratura sectorului Centru a emis o ordonanță de neîncepere a urmăririi penale, și doar după intervenția avocatului parlamentar, ordonanța respectivă a fost anulată și începută urmărirea penală în baza articolului 309¹ alin. 3 p. b) și c) Cod penal (Tortura) care, cu regret, se tergiversează pînă în prezent.

O altă problemă depistată este aducerea persoanelor la comisariatele de poliție, pentru identificare, în pofida faptului că acestea au asupra lor acte de identitate. Deseori în privința persoanelor respective sunt întocmite procese-verbale cu privire la contravenția administrativă pentru așa-zisa „opunere de rezistență colaboratorilor de poliție sau huliganism nu prea grav”.

Au fost identificate persoane care au fost „conduse” la comisariatele de poliție doar pentru a da niște explicații și ulterior plasate în camere de detenție împreună cu persoanele reținute. Colaboratorii de poliție nu neagă aceasta și își îndreptățesc acțiunile prin faptul că anume acolo este amplasat biroul de serviciu.

Avocații parlamentari insistă asupra vulnerabilității acestei categorii de persoane „conduse” care sunt lipsite de orice drept procesual (nu pot contacta familia, nu au acces la medic și depind integral de bunăvoința polițiștilor pentru a merge la toaletă sau pentru a bea un pahar cu apă ș.a)

Accesul la avocat îl au doar persoanele reținute pentru pretinsa comitere a unor infracțiuni, fapt care nu se atestă în cazul persoanelor reținute pentru comiterea contravențiilor administrative.

Persoanele reținute nu au acces la medic. Solicitățile acestora, adresate colaboratorilor de poliție, pentru a chema un medic rămân fără răspuns. În câteva situații, la cererea reținuților care acuzau dureri, avocatul parlamentar a solicitat respectuos colaboratorilor de poliție să cheme medicul. În unul dintre aceste cazuri, înregistrat la comisariatul de poliție Buiucani, la cererea ombudsmanului de a chema medicii pentru a-l examina pe reținut, colaboratorul poliției a reproșat că avocatul parlamentar nu dispune de asemenea competențe, precum și de dreptul de a investiga circumstanțele și legalitatea reținerii cetățeanului. Pe marginea acestui caz a fost sesizată conducerea Ministerului Afacerilor Interne.

De menționat că condițiile de detenție din cadrul izolatoarelor de detenție provizorie și comisariatelor de poliție vizitate sunt inadecvate și insuportabile: celulele sunt supraaglomerate, lipsește iluminarea și ventilarea adecvată, este deplorabilă starea echipamentului pentru odihnă (paturi, saltele), lasă de dorit starea sanitar-igienică, grupurile sanitare din aceste instituții reprezintă un veritabil focar de infecție. Această problemă a fost abordată anterior de avocații parlamentari, inclusiv în Raportul privind respectarea și asigurarea drepturilor persoanei la integritate fizică și psihică, la libertate și securitate în izolatoarele de detenție provizorie din cadrul Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, prezentat Parlamentului în anul 2004.

Pe parcursul anului, avocații parlamentari au vizitat în repetate rânduri Spitalul Clinic de Psihiatrie din municipiul Chișinău, în mod special Secția de expertiză psihiatrico-legală pentru persoanele aflate în stare de arest, fără a întâmpina obstacole din partea administrației instituției medicale.

În cadrul acestor vizite au fost evaluate condițiile din spital, s-a discutat cu categoriile de persoane internate pentru tratament (pacienți) și cu personalul care activează în aceasta

instituție. Au fost vizitate secțiile pentru bărbați, pentru femei și secția unde sunt plasate persoanele cu boli somatice.

Astfel, s-a constatat existența unor condiții de viață normale. Același lucru se referă la alimentarea și acordarea serviciilor medicale pacienților.

Dat fiind faptul că persoanele cu tulburări mintale sau cu deficiențe intelectuale trebuie să beneficieze de asistență sporită din partea societății, în prezent se pune un accent deosebit pe infrastructura în acest domeniu - se întreprind măsuri orientate spre reabilitarea infrastructurii în psihiatrie, dotarea cu mijloace fixe și alte bunuri necesare desfășurării activității.

În interiorul unor clădiri, punctele sanitare și saloanele de proceduri au fost efectuate reparații capitale parțiale. Cu toate acestea, unele încăperi necesită lucrări de reparație esențiale. În saloane sunt amplasate pînă la 20 de paturi.

În timpul vizitelor preventive în Secția de expertiză psihiatrico-legală pentru persoanele aflate în stare de arest, s-a constatat existența unor probleme de natură să aducă atingere dreptului la libertatea individuală și siguranța persoanei. În opinia avocaților parlamentari, soluționarea acestora nu va fi posibilă fără implicarea autorităților și fără acordarea unui sprijin administrației spitalului.

În special, în instituție se dețin persoane în privința cărora instanța de judecată a pronunțat sentința de aplicare a măsurilor de constrîngere cu caracter medical; persoane care s-au îmbolnăvit în timpul efectuării urmăririi penale sau aflării în stare de arest și recruții.

Dacă în privința primei categorii de persoane există condiții de deținere și legea permite aplicarea tratamentului medical fără liberul lor consimțămînt, apoi în privința persoanelor care s-au îmbolnăvit în timpul efectuării urmăririi penale sau aflării în stare de arest există anumite dificultăți cauzate de imperfecțiunea legislației și lipsa condițiilor de deținere a acestora. La momentul actual Centrul pentru Drepturile Omului efectuează investigațiile necesare și urmează să prezinte organelor de resort concluziile și recomandările necesare.

Totodată, de rînd cu persoanele în privința cărora a fost pronunțată sentința de aplicare a măsurilor de constrîngere cu caracter medical, în aceeași secție a spitalului se află și recruți plasați în instituție pe o perioadă de 14 zile pentru efectuarea investigațiilor psihiatrice în vederea deciderii asupra aptitudinii sau inaptitudinii acestora pentru satisfacerea serviciului militar. În decursul anului 2007, Secția de expertiză psihiatrico-legală pentru persoanele aflate în stare de arest au fost internați 363 de recruți.

În acest context, remarcăm că deținerea în comun a acestor două categorii de persoane influențează negativ asupra recruților, aducînd atingere dreptului la integritate fizică și psihică și ar putea fi tratată drept tratament inuman sau degradant.

Avocații parlamentari consideră că organele de resort trebuie să întreprindă măsuri pentru crearea condițiilor de deținere separată a acestor categorii de persoane.

Potrivit prevederilor articolului 144 din Codul de procedură penală, în cazul în care este necesară efectuarea expertizei, organul de urmărire penală - prin ordonanță, iar instanța de judecată - prin încheiere, dispune efectuarea expertizei.

În timpul vizitelor efectuate la Spitalul Clinic de Psihiatrie din municipiul Chișinău s-a constatat că unele acte procesuale prin care este dispusă numirea expertizei sunt întocmite și prezentate cu anumite greșeli, erori, inexactități, care, deși sunt înlăturate după intervenirea administrației spitalului, influențează asupra termenului aflării persoanelor în instituția medicală, termenului desfășurării urmăririi penale și examinării dosarului de către instanța de judecată.

Avocații parlamentari recomandă Ministerului Afacerilor Interne și Consiliului Superior al Magistraturii să asigure măsuri pentru neadmiterea unor asemenea cazuri.

Vizitele efectuate au permis să concluzionăm că nu sunt cunoscute prevederile Legii cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17.10.1997, care acordă ombudsmanului, membrilor Consiliului consultativ și persoanelor care îi însoțesc acces liber în comisariatele de poliție și locurile de detenție din cadrul acestora, în instituții penitenciare, în izolatoare de detenție provizorie, în unități militare, în centre de plasament al imigranților sau al solicitanților de azil, în instituții care acordă asistență socială, medicală sau psihiatrică, în școli speciale pentru minori cu devieri de comportament și în alte instituții similare. Din această cauză, în timpul vizitelor preventive avocatul parlamentar a avut acces cu înfrînzere în locurile de detenție din cadrul unor comisariate de poliție și izolatoare de detenție provizorie.

În contextul exercitării atribuțiilor avocaților parlamentari în calitate de mecanism național de prevenire a torturii, Centrul pentru Drepturile Omului întreprinde acțiuni de informare a colaboratorilor instituțiilor care urmează a fi vizitate asupra competențelor, atribuțiilor, drepturilor membrilor Consiliului consultativ, experților și altor persoane care-i vor însoți.

Totodată, vizitele preventive efectuate deja de către avocații parlamentari și colaboratorii Centrului pentru Drepturile Omului au demonstrat că fără implicarea activă a conducerii instituțiilor, în subordinea cărora se află locurile care vor fi vizitate de avocatul parlamentar, membrii Consiliului consultative și persoanele care îi vor însoți, accesul în instituții, la documente ș.a va fi complicat de către angajații, care nu cunosc sau nu doresc să cunoască și să conștientizeze esența mecanismului național de prevenire a torturii.

Or, este oportun ca autoritățile și persoanele cu funcții de răspundere corespunzătoare să manifeste atitudine serioasă față de recomandările avocaților parlamentari în vederea ameliorării comportamentului față de persoanele private de libertate, a condițiilor de detenție și a prevenirii torturii.

LIBERA CIRCULAȚIE

Unul dintre drepturile fundamentale ale omului îl constituie dreptul la libera circulație. Constituția Republicii Moldova prevede, în articolul 27, că oricărui cetățean al Republicii Moldova îi este asigurat dreptul de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară, de a ieși, de a emigra și de a reveni în țară. Prin această reglementare, textul constituțional prevede două aspecte ale exercitării acestui drept, și anume: posibilitatea liberei circulații pe teritoriul republicii și în afara teritoriului statului.

Crearea primului Centru comun de eliberare a vizelor pentru Europa a oferit cetățenilor din Republica Moldova acces la vize în direcția statelor-membre ale Uniunii Europene, care nu au la Chișinău reprezentanțe diplomatice și a constituit un eveniment istoric de o importanță extraordinară, deoarece activitatea acestuia facilitează accesul la libera circulație peste hotarele țării.

Totodată, în anul 2007 instituția avocaților parlamentari a înregistrat 15 petiții parvenite din partea cetățenilor care au invocat lezarea dreptului constituțional la libera circulație.

Mai mulți posesori de autovehicule înmatriculate în regiunea transnistreană, domiciliați pe malul drept al Nistrului, au invocat încălcarea dreptului constituțional la libera circulație din partea lucrătorilor poliției rutiere, materializat prin ridicarea plăcilor cu numere de înmatriculare transnistrene de pe mijloacele de transport pe care le dețin.

Conform datelor prezentate de către Direcția Generală Poliție Ordine Publică din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, poliția rutieră a ridicat în anul 2007 peste 2 mii de plăcuțe ale unităților de transport înmatriculate în raioanele de est ale republicii, conduse de șoferi cu viza de domiciliu în dreapta Nistrului. Motivul adus de către colaboratorii MAI în susținerea acțiunilor lor era că vehiculele menționate, importate în Republica Moldova sînt înmatriculate în organe neconstituționale ale regiunii transnistrene, ceea ce reprezintă abateri de la legislația vamală, fiscală și ecologică.

În Republica Moldova există un cadru legal unic care reglementează modul de introducere și scoatere a mijloacelor de transport de pe teritoriul țării și reguli unice de înmatriculare a mijloacelor de transport, sub incidența cărora cad și mijloacele de transport înmatriculate în Transnistria.

În opinia avocaților parlamentari, posesorii de autovehicule menționați au încălcat formal condițiile privind circulația vehiculelor și admiterea acestora în traficul rutier, prevăzute în Legea privind siguranța traficului rutier nr. 131 din 07.06.2007, Regulamentul circulației rutiere, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 1047 din 08.11.1999 etc. despre care fapt petiționarii au

fost atenționați, inclusiv reamintindu-li-se îndatoririle fundamentale consfințite în Constituția Republicii Moldova, printre care exercitarea drepturilor și libertăților cu bună credință (art. 55), obligația cetățenilor de a contribui prin impozite și prin taxe la cheltuielile publice (art. 58), obligația fiecărui cetățean de a proteja mediul înconjurător etc.

În același timp, avocații parlamentari au apreciat acțiunile represive ale organelor statale ca fiind neproporționale situației, având în vedere că autoritățile Republicii Moldova o perioadă îndelungată au admis în traficul rutier aceste mijloace de transport, și anume această atitudine tolerantă, loială și permisivă a autorităților a încurajat comportamentul respectiv al cetățenilor.

În scopul respectării ordinii de drept și a dreptului constituțional menționat, precum și aplanării problemei ce afectează un număr impunător de cetățeni, avocații parlamentari au considerat necesar de a interveni cu propunere către Guvern de a elabora un mecanism de reînmatriculare a automobilelor posesorilor domiciliați în partea dreaptă a Nistrului, fără aplicarea unei noi taxe de înregistrare.

Conform informației prezentate de șeful Aparatului Guvernului, în ședința de Guvern de la data de 7 noiembrie 2007, a fost aprobat proiectul de lege cu privire la documentarea unor categorii de vehicule, precum și „Regulamentul temporar privind introducerea în circulația liberă în R. Moldova a vehiculelor cu documente și numere de înmatriculare nereglementare”. Prevederile acestui regulament stabilesc că de la 1 ianuarie 2008, automobilele aflate la evidență în raioanele de est, care n-au numere de înmatriculare ale Republicii Moldova, nu vor putea părăsi hotarele țării, iar de la 1 ianuarie 2009 nu vor avea acces pe teritoriul controlat de autoritățile constituționale ale Republicii Moldova, cât și pe teritoriul țărilor vecine – România și Ucraina.

Avocații parlamentari consideră drept irelevante soluțiile propuse, pe motiv că acestea vor afecta exclusiv proprietarii autovehiculelor înmatriculate nereglementar, domiciliați în partea stângă a Nistrului. Or, în caz că se vor conforma și vor reînmatricula unitățile de transport conform prevederilor menționate, ei se vor confrunta cu impedimentele create de către autoritățile transnistrene în exercitarea dreptului la liberă circulație pe teritoriul controlat de ele. Neconformarea la prevederile regulamentului va avea drept efect constrângerea dreptului la circulație în afara teritoriului transnistrean din partea autorităților RM. Acest lucru deja se întâmplă, chiar dacă Regulamentul sus-numit încă nu a intrat în vigoare, nefiind publicat în Monitorul Oficial al RM.

Astfel, în toamna anului 2007 la Centrul pentru Drepturile Omului au parvenit adresări din partea cetățenilor domiciliați în regiunea transnistreană, cărora li s-au creat impedimente la trecerea frontierei de stat de către lucrătorii Serviciului de Grăniceri. Bunăoară, un petiționar afirma că în punctul de trecere Tudora colaboratorii Serviciului de Grăniceri nu au permis

familiei sale să treacă frontiera de stat cu autovehiculul înregistrat la locul domiciliului, pentru a-și vizita rudele din Ucraina. Motivele aduse de către colaboratorii Serviciului de Grăniceri întru justificarea acțiunilor lor au fost prevederile regulamentului menționat.

În acest sens, avocații parlamentari au sesizat Serviciul de Grăniceri al Republicii Moldova pentru a nu admite în continuare, din partea colaboratorilor săi, crearea impedimentelor analogice în exercitarea dreptului constituțional al cetățenilor Republicii Moldova la libera circulație. Or, dreptul la libera circulație nu poate face obiectul unor restrângeri, decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, ordinii publice sau în alte cazuri specificate în articolul 54 din Constituție.

Pe parcursul câtorva ani la rând instituția avocaților parlamentari este sesizată în legătură cu dificultățile întâmpinate de către cetățeni la perfectarea pașapoartelor.

Cetățenii Republicii Moldova au dreptul de a ieși și intra în țară în baza pașaportului, care este eliberat de organele competente în baza documentelor prevăzute de lege.

În cadrul verificării datelor prezentate de solicitant în cererea-chestionar, subdiviziunea teritorială a Ministerului Dezvoltării Informaționale interpelează Direcția Informații și Evidențe Operative a Ministerului Afacerilor Interne, care gestionează Baza centrală de Date a MAI, referitor la antecedentele penale ale cetățenilor.

Deseori subdiviziunile teritoriale ale Ministerului Dezvoltării Informaționale refuză eliberarea pașapoartelor în temeiul informației greșite referitoare la antecedentele penale, care figurează în Baza Centrală de Date. Avocații parlamentari în repetate rânduri constată că în majoritatea cazurilor aceste situații sunt generate de lipsa unui mecanism eficient de conlucrare între instituțiile responsabile de prezentarea/radierea neîntârziată a informației despre antecedentele penale ale cetățenilor.

În alte cazuri aceasta este determinată de posibilitatea Ministerului Dezvoltării Informaționale al RM de a refuza eliberarea pașaportului sau prelungirea termenului de valabilitate a acestuia în baza Legii cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova nr. 269 din 09.11.1994, cu referință la faptul că solicitantul este tras la răspundere penală.

În acest sens, este relevant cazul cetățeanului I., care se află în imposibilitate să-și perfecteze pașaportul, deoarece organele abilitate solicită prezentarea rezultatelor examinării cauzei penale în privința lui, care a parvenit în instanța de judecată la 24 octombrie 1991. Conform informației prezentate de președintele judecătorei, dosarul nu a fost transmis în cancelarie, mai mult decât atât - nu există nici fișa de evidență a dosarului.

Instituția avocaților parlamentari a sesizat de câteva ori Consiliul Superior al Magistraturii, solicitând verificarea circumstanțelor acestui caz ieșit din comun și întreprinderea măsurilor întru înlăturarea impedimentelor la realizarea drepturilor constituționale ale petiționarului.

Consiliul Superior al Magistraturii a recomandat președintelui judecătoriei în cauză să întreprindă măsuri pentru restabilirea dosarului penal dispărut și pentru asigurarea păstrării respective a dosarelor și materialelor judiciare.

Dar deocamdată problema petiționarului rămîne nesoluționată.

Situația care s-a creat în acest domeniu, confirmată de mai multe adresări ale cetățenilor, a determinat avocatul parlamentar să sesizeze Curtea Constituțională în vederea controlului constituționalității unor prevederi ale articolului 8 al Legii nr. 269. În viziunea avocaților parlamentari, redacția actuală a normei contestate creează condiții pentru privarea arbitrară a cetățenilor de dreptul constituțional la liberă circulație, atribuind unor structuri ale administrației publice dreptul să decidă la discreția sa eliberarea/refuzul eliberării pașaportului cetățeanului Republicii Moldovei, prin care fapt se aduce atingere articolului 21 din Constituția Republicii Moldova.

Avocații parlamentari consideră că normele menționate contravin și articolului 54 din Constituție, conform căruia nu se admite restrângerea dreptului proclamat în articolul 21 (prezumția nevinovăției), iar restrîngerile în exercitarea altor drepturi și libertăți fundamentale trebuie să fie proporționale cu situația care le-a determinat și nu pot atinge existența dreptului sau a libertății.

După intrarea în vigoare pentru Republica Moldova, la 16 martie 2007, a Convenției cu privire la suprimarea cerinței supralegalizării actelor oficiale străine, la Centrul pentru Drepturile Omului au fost înregistrate adresări de la cetățeni care s-au confruntat cu anumite dificultăți la perfectarea actelor de identitate din sistemul național de pașapoarte, inclusiv tergiversarea perfectării documentelor.

Așadar, Direcția Generală de Documentare a Populației a trecut la procedura examinării cererilor pentru perfectarea actelor de identitate cetățenilor Republicii Moldova, aflați cu domiciliu legal și obișnuit peste hotarele țării, în baza procurilor eliberate de autoritățile competente ale statelor parte la Convenție, fiind supralegalizate conform cerințelor acesteia din SUA, Republica Irlanda, statul Israel, Republica Elenă, Republica Italiană, Regatul unit al Spaniei etc.

Din informația parvenită de la Ministerul Dezvoltării Informaționale, în cadrul examinării cererilor, în unele cazuri este dificilă aprecierea veridicității supralegalizării actelor notariale, îndeosebi a actelor parvenite din Republica Italiană. Cel mai frecvent motiv al suspiciunilor din

partea Direcției Generale de Documentare a Populației a fost cauzat de nerespectarea cerințelor față de ștampilă, prevăzute în articolul 4 al Convenției, în unele cazuri au fost stabilite divergențe în semnătura uneia și aceleiași persoane responsabile de supralegalizare.

În urma identificării acestor încălcări a survenit necesitatea interpelării autorităților abilitate pentru supralegalizare ale Republicii Italiene în vederea stabilirii autenticității supralegalizării și primirii mostrelor semnăturilor persoanelor responsabile. În câteva cazuri autoritățile italiene nu au confirmat aplicarea ștampilei de supralegalizare, fapt care a condus la respingerea cererilor de perfectare a actelor de identitate, cu solicitarea prezentării procurii cu aplicarea ștampilei „Apostila” veridică.

În cadrul ședinței comune, cu participarea reprezentanților Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, Ministerului Justiției și Ministerului Dezvoltării Informaționale, convocată în noiembrie 2007, s-a convenit asupra minimalizării solicitărilor către organele abilitate pentru apostilare din partea organelor de resort, precum și asupra excluderii verificărilor suplimentare în cazul lipsei motivelor întemeiate, fapt care va exclude tergiversarea procesului de perfectare a documentelor.

Beneficiarii serviciilor prestate de către Direcția Generală de Documentare a Populației au adus la cunoștința avocaților parlamentari faptul că instituția respectivă refuză aplicarea fotografiilor copiilor în pașapoartele părinților, la prezentarea procurii.

În cadrul examinării problemei invocate s-a constatat că în majoritatea cazurilor solicitarea de aplicare a fotografiei copilului în pașaportul părintelui, la prezentarea procurii, vine din partea cetățenilor Republicii Moldova, aflați peste hotarele țării.

Din informația prezentată de Ministerul Dezvoltării Informaționale rezultă că această categorie de cereri nu poate fi examinată, deoarece în Lista serviciilor prestate de către Direcția Generală de Documentare a Populației nu figurează serviciul de aplicare a fotografiei copilului în pașaportul părintelui, la prezentarea procurii.

În opinia avocaților parlamentari, în condițiile în care în ultimii ani fluxul migrațional din țară a căpătat proporții considerabile, se impune întreprinderea unor măsuri care ar facilita reintegrarea familiilor emigranților, păstrarea integrității acestora și asigurarea dreptului la libera circulație. În acest context, Direcției Generale de Documentare a Populației din cadrul ÎS „Registru” i s-a propus revizuirea Listei serviciilor prestate și introducerea serviciului de aplicare a fotografiei copilului în pașaportul părintelui, la prezentarea procurii, pentru a o aduce în concordanță cu prevederile Legii privind actele de identitate în sistemul național de pașapoarte nr. 273 din 09.11.1994 și pentru a exclude limitarea dreptului la libera circulație garantat de Constituție.

LIBERTATEA CONȘTIINȚEI

Libertatea conștiinței este una dintre libertățile de bază consfințite în catalogul internațional al drepturilor umane. Declarația Universală a Drepturilor Omului proclamă, în articolul 18, că orice persoana are dreptul la libertatea gândirii, a conștiinței și a religiei, acest principiu este tratat și în articolul 18 din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, cât și în articolul 9 din Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Dreptul menționat implică libertatea de a-și schimba religia sau convingerile, precum și libertatea de a-și manifesta religia în mod liber, individual sau colectiv, în public sau în particular, cu condiția ca această exercitare să nu contravină Constituției sau legislației în vigoare.

Constituția Republicii Moldova, la rândul său, prevede că cultele religioase sunt libere să se organizeze potrivit statutelor proprii, în condițiile legii. De altfel Legea Supremă mai adaugă în articolul 31 alin. 3 că în relațiile dintre culte sunt interzise sub orice forme, mijloace, acte sau acțiuni de învrăjpire religioasă. Constatând separarea statului de biserică, Constituția garantează autonomia cultelor religioase. Statul, la rândul său, garantează libertatea conștiinței și libertatea religiei pe teritoriul Republicii Moldova.

Potrivit raportului tradițional al Departamentului de Stat al Statelor Unite pentru anul 2007, Moldova continuă să încalce libertatea conștiinței, problemele semnalate nu au dispărut, starea de lucruri la acest capitol rămânând neschimbată.

Instituția avocaților parlamentari a fost sesizată de către persoane care susțineau că le-a fost lezat dreptul constituțional la libertatea conștiinței de către instituțiile statale, inclusiv din partea reprezentanților organelor de drept.

Astfel, petiționarii susțineau că autoritățile competente le-au creat dificultăți neîntemeiate în înregistrarea cultului, au suferit intervenții abuzive din partea colaboratorilor organelor de poliție în incinta localului în care au loc rugăciunile.

Petiționarul M. s-a adresat la Centrul pentru Drepturile Omului, invocând obiecții față de Serviciul Culte. Acesta a menționat că din anul 2004 a adresat în repetate ori cereri pentru înregistrarea cultului musulman, de fiecare dată primind refuz, în viziunea sa neargumentat. În același timp, colaboratorii organelor de drept întreprindeau cu regularitate acțiuni de intimidare a persoanelor care împărtășesc această religie, cu întocmirea proceselor-verbale privind atragerea lor la răspundere administrativă în temeiul articolului 200 din Codul cu privire la contravențiile administrative (Încălcarea legislației cu privire la culte).

Deși pe marginea proceselor-verbale respective instanțele de judecată competente nu emiteau decizii de atragere la răspundere administrativă, dosarele administrative fiind clasate, angajații Biroului Migrație și Azil al Ministerului Afacerilor Interne, în comun cu colaboratorii organelor de poliție, își făceau sistematic apariția în ziua de rugăciune în incinta localului respectiv.

Avocații parlamentari au calificat acțiunile colaboratorilor poliției neadecvate situației. Or, Constituția Republicii Moldova garantează libertatea conștiinței și pledează pentru cultivarea spiritului de toleranță și de respect reciproc. Asupra neregulilor depistate Centrul pentru Drepturile Omului a înaintat aviz Ministerului Afacerilor Interne, cerînd curmarea acțiunilor neîntemeiate de intimidare a credincioșilor musulmani din partea colaboratorilor subdiviziunilor aflate în subordinea ministerului.

În luna mai 2007 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea privind cultele religioase și părțile lor componente nr. 125-XVI, care reglementează raporturile ce țin de libertatea conștiinței și de religie, de statutul juridic al cultelor religioase și al părților lor componente, înregistrarea acestora revenindu-i Ministerului Justiției.

Totodată, libertatea conștiinței, de rînd cu alte libertăți constituționale, nu trebuie să prejudicieze drepturile altor persoane. Ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc.

Instituția avocaților parlamentari a fost sesizată de regizorul unui spectacol controversat, care a fost suspendat în urma protestelor și acțiunilor agresive ale unor grupuri de persoane cu concepții religioase aparte. Prin acțiunile reprezentanților asociației religioase au fost lezate drepturi și libertăți constituționale garantate de Legea Supremă a statului – libertatea creației, libertatea opiniei și a exprimării, a fost pusă în pericol integritatea fizică, au fost aduse insulte în public, calomnii, daune morale regizorului, artiștilor, spectatorilor.

Ca urmare a intervenției Centrului pentru Drepturile Omului, avocatul parlamentar a fost informat de Ministerul Culturii că în adresa Filarmonicii a fost expediat demersul președintelui organizației religioase în care se exprima indignarea pe marginea spectacolului, au fost amenințări telefonice cu privire la agresarea spectatorilor, actorilor, colaboratorilor Filarmonicii. În ziua prezentării spectacolului din partea membrilor organizației religioase a avut loc tentativa de blocare a accesului spectatorilor în sală, au fost reținute persoane care purtau în genți cioburi de sticle, oglinzi, cuțite. La încercările colaboratorilor Filarmonicii de a îngrădi accesul acestora în sală, o persoană a fost rănită.

Comisariatul General de poliție al municipiului Chișinău a informat că „în procesul desfășurării spectacolului s-a stabilit că piesa are un context ce atentează vădit la moralitatea

societății, fiind direct în public relatate unele momente ale vieții intime redate cu tentă pornografică, care poate conduce la unele reacții imprevizibile din partea spectatorilor”.

De menționat că ședința Consiliului de Experți al Agenției de Stat pentru Protecția Moralității, în care a fost emisă decizia de a permite prezentarea publică a spectacolului dat, cu respectarea restricțiilor de vîrstă (de la 18 ani), a avut loc peste 9 zile după incidentul dat. Astfel, a rămas fără răspuns întrebarea avocatului parlamentar, adresată Ministerului Afacerilor Interne, în baza căror criterii colaboratorii poliției au stabilit caracterul pornografic al piesei.

Totodată rămînem îngrijorați de faptul că poliția nu a întreprins nici o măsură pentru a împiedica acțiunile membrilor organizației religioase și nu i-a sancționat ulterior pentru tulburarea ordinii publice și punerea în pericol a vieții și integrității corporale a cetățenilor. Persoanele responsabile din partea Comisariatului de poliție al sectorului Centru mun. Chișinău s-au limitat la o convorbire de convingere cu reprezentanții asociației religioase „în scopul evitării unor tulburări ale ordinii publice și de drept, fără recurgere la metode radicale de influență”.

Nu este unicul caz în Republica Moldova, cînd convingerile religioase ale unor grupuri de cetățeni au servit temei pentru a influența viața laică a comunității.

Avocații parlamentari rămân îngrijorați în legătură cu evenimentele care au derulat în anul 2007, inclusiv disensiunile dintre Mitropolia Moldovei și Mitropolia Basarabiei, divergențe care, prin noțiune, nu pot avea o influență benefică asupra credincioșilor. Cu atît mai mult cu cît societatea moldovenească este în mare parte religioasă (conform sondajelor, circa 80% din membrii comunității au cea mai mare încredere în biserică). Aceasta atribuie o deosebită sensibilitate problemei și dictează precauție atît în acțiunile cultelor, cît și a autorităților. Or, menirea de facto a cultului religios este de a sluji Domnului, propagînd dragostea, pacea, toleranța și buna înțelegere între oameni /credincioși.

Considerăm inadmisibile orice tentative de manipulare ori divizare a creștinilor după anumite criterii, dat fiind că este vorba de o singură credință ortodoxă. Chiar dacă Mitropoliile țin de Patriarhii diferite, ele trebuie să aibă un scop unic și reciproc trebuie să se completeze, asigurându-le creștinilor posibilitate și condiții necesare să se roage, dar în nici un caz să nu-i limiteze în acest drept.

LIBERTATEA ÎNTRUNIRILOR, OPINIEI ȘI EXPRIMĂRII

Mitingurile, demonstrațiile, manifestările, procesiunile sau orice alte întruniri sunt libere și se pot organiza și desfășura numai în mod pașnic, fără nici un fel de arme.

Importanța deosebită a libertății la întruniri a cetățenilor este pusă în valoare de Constituția Republicii Moldova, prin articolul 40, care stipulează că „mitingurile, demonstrațiile, manifestările, procesiunile sau orice alte întruniri sunt libere și se pot organiza și desfășura numai în mod pașnic, fără nici un fel de arme”, atribuindu-i-se astfel statut de drept fundamental.

Semnificația principială a dreptului la libera întrunire, ca o condiție de exprimare liberă a opiniilor și realizare a aspirațiilor membrilor unei comunități democratice, a determinat instituția avocaților parlamentari să examineze starea de lucruri la acest capitol în Republica Moldova, în anul 2007 fiind sintetizată în Raportul tematic „Libertatea întrunirilor - realități și sugestii”.

De menționat că Raportul nominalizat a constituit obiect de discuție în cadrul unei mese rotunde organizate de către Centrul pentru Drepturile Omului la 19 iunie 2007, la care a luat parte atât sectorul guvernamental, cât și cel neguvernamental atașați de problema vizată.

Mai mult decât atât, Raportul tematic al Centrului pentru Drepturile Omului a constituit unul din reperele de care Ministerul Justiției s-a condus la elaborarea proiectului Legii privind întrunirile, care a fost adoptată de către Parlament.

Legea nouă se încadrează perfect în ansamblul de măsuri prioritare, orientate spre asigurarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, susținerea dezvoltării societății civile, pe care și le-a asumat Republica Moldova, semnând Planul de Acțiuni Uniunea Europeană - Republica Moldova, care specifică, printre altele, necesitatea amendării Legii privind întrunirile, în scopul ajustării la cerințele Convenției Europene pentru Drepturile Omului și Libertățile Fundamentale.

Legea privind întrunirile a fost apreciată și de grupul de experți OSCE. În opinia lor, aceasta marchează un progres în instituirea unui cadru juridic favorabil pentru exercitarea libertății întrunirilor pașnice în Republica Moldova și poate servi drept un exemplu de practică utilă în regiunea OSCE.

Deocamdată, însă, investigațiile efectuate la capitolul vizat demonstrează că în Republica Moldova starea de lucruri în domeniul asigurării desfășurării libere a întrunirilor lasă de dorit, situația fiind condiționată de mai mulți factori care, în ultimă instanță, generează limitări aduse exercițiului acestui drept fundamental de către individ.

Se atestă, pe de-o parte, anumite tendințe pozitive (o activizare) în comunitate, dar, pe de altă parte se constată multe neajunsuri care urmează a fi înlăturate prin efort comun al tuturor actorilor implicați – factori de decizie și societatea civilă.

Numărul în creștere a declarațiilor prealabile pentru desfășurarea întrunirilor prezentate de către asociațiile obștești și cetățeni confirmă faptul că tot mai mulți membri ai comunității înțeleg importanța întrunirilor ca formă de exprimare a opiniilor, drept element indispensabil al unei democrații autentice, care presupune un comportament civic activ.

Efectuând o analiză comparativă a situației la capitolul vizat în anul 2007 față de anii precedenți, s-a constatat faptul că Primăria mun.Chișinău a manifestat o atitudine mai constructivă vizavi de asigurarea garantării respectării libertății la întrunire a cetățenilor, demonstrând deschidere în raport cu ultimii.

Nu putem afirma același lucru în privința organelor de poliție, care prin acțiunile admise (de cele mai multe ori chiar depășind atribuțiile de serviciu sau acționând în contradicție cu prevederile constituționale) au creat cetățenilor impedimente în realizarea dreptului la libertatea întrunirii.

Percepțiile democratice în localități se dezvoltă lent și neunivoc. În mare parte membrii comunităților continuă să accepte demnitarii și funcționarii publici ca pe conducători, persoane sus-puse, nu în calitate de reprezentanți aflați în serviciul societății, cu obligațiuni și responsabilități față de comunitate. Mulți cetățeni cunosc sub nivelul cuvenit prevederile constituționale, dar și mai puțin prevederile legislației cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor. Această stare diferă de la o localitate la alta, în dependentă de sursele informaționale disponibile, prezența și prestația sectorului asociativ, gradul de pregătire a funcționarilor autorităților locale. Or, o situație defavorabilă la acest compartiment poate genera iresponsabilitate sau chiar abuz din partea factorilor de decizie în raport cu cetățenii, poate diminua sau chiar suprima drepturile și libertățile lor.

Studiul efectuat a dezvăluit și multe cazuri de intervenire în forță a colaboratorilor organelor de poliție față de participanții la întruniri.

S-au atestat situații în care colaboratorii de poliție recurgeau la acțiuni mult mai drastice decât ar fi fost dictate de necesitate, în special, practicarea pe larg a reținerilor administrative, chiar în ciuda îmrejurarilor ce dezvăluie nerespectarea formală a unor prevederi ale legii, redacția cărora este depășită de timp. Nu se ține cont de importanța libertății întrunirilor într-o societate democratică și de scopul urmărit.

De menționat că libertatea la întruniri pașnice și libertatea exprimării aparțin tuturor persoanelor, nu doar majorității. Se admite că o demonstrație poate deranja anumite persoane vis-a-vis de ideile propagate sau revendicările înaintate, însă aceasta nu constituie motiv pentru a

interzice o întrunire pașnică. Dacă autoritățile au temeri pentru securitatea demonstranților, atunci trebuie să întreprindă măsuri de protecție a acestora sau să sugereze alternative pentru ca manifestarea în cele din urmă să se desfășoare în forma solicitată.

Studiul efectuat a constatat situații de interpretare mai largă și, respectiv, de aplicare incorectă a prevederilor legii în raport cu persoanele care desfășurau unipersonal manifestări.

Or, manifestările unipersonale, sunt nu altceva decât o formă de realizare de către cetățeni a dreptului fundamental garantat de Constituția Republicii Moldova în articolul 32 – libertatea opiniei și exprimării.

Astfel, conform normei constituționale invocate, oricărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii, a opiniei, precum și libertatea exprimării în public prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc posibil. Sunt interzise și pedepsite prin lege contestarea și defăimarea statului și a poporului, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial, la violență publică, precum și alte manifestări ce atentează la regimul constituțional (redacția actuală a alin.(3) articolul 32 citat, urmează să fie adusă în concordanță cu redacția articolului 10 alin. (2) din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale).

Concomitent cu adoptarea Legii privind întrunirile, au fost operate modificări în Codul penal și Codul cu privire la contravențiile administrative, prin introducerea unor articole noi, respectiv articolul 140/3 Codul penal (violarea dreptului la libertatea întrunirilor) și articolul 174/1 Codul cu privire la contravențiile administrative (încălcarea legislației cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor).

Norma penală (articolul 140/3 din Codul penal în redacția a. 1961) după adoptarea Codului penal în redacția Legii nr. 1160-XV din 21 iunie 2002, nu a suportat modificări esențiale (articolul 184 Cod penal, păstrându-se pînă și sancțiunile). În baza acestei norme, răspunderea penală poate surveni pentru împiedicarea ilegală a desfășurării întrunirilor ori a participării cetățenilor la acestea, fie prin constrîngerea lor la participare, inclusiv de către o oarecare persoană cu funcție de răspundere.

Centrul pentru Drepturile Omului nu deține informație care să confirme faptul pornirii vreunei cauze penale în baza dispozițiilor acestui articol. Această normă, a rămas literă moartă în Codul penal vechi și rămîne neutilizată pînă în prezent.

Suntem de acord cu poziția celor care susțin că o normă penală este importantă în primul rînd ca instrument de prevenire. Rezultatele studiului efectuat, însă, atestă că efectul preventiv al legii penale invocate este neînsemnat, ori asta pentru că lipsește o practică bine pusă la punct la acest capitol operată de organele abilitate. Aceasta este și o cauză de neutilizare la nivelul cuvenit de către cetățeni a acestei pîrghii.

Pentru nerespectarea prevederilor legale, organizatorii întrunirii și participanții la ea, dar și factorii de decizie din primărie pot fi trași la răspundere administrativă în baza articolului 174/1 din Codul cu privire la contravențiile administrative. Fiind adoptată în pachet cu Legea nr. 560, norma administrativă invocată a suferit ulterior unele modificări. Astfel, prin Legea nr. 792-XV din 24.01.2002 sancțiunile la toate cele 6 dispoziții ale articolului 174/1 din Codul cu privire la contravențiile administrative s-au dublat sau chiar s-au triplat, în acest fel subliniindu-se pericolul social sporit al acțiunilor/inacțiunilor care se încadrează în dispozițiile normei respective. Prin Legea nr. 1312-XV din 26.07.2002, articolul a fost completat cu un alineat nou (7), care prevede răspundere administrativă pentru antrenarea copiilor în întrunirile desfășurate fără avizarea, autorizația primăriei ori cu încălcarea condițiilor din autorizație.

Tot în acest context, este de menționat că sancțiunile alineatelor (1), (2), (4), (7) ale articolului 174/1 din Codul cu privire la contravențiile administrative prevăd amendă pentru încălcarea legislației cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor. De altfel, articolul 249 din Codul cu privire la contravențiile administrative stipulează că persoanele care au încălcat modul de organizare și de desfășurare a adunărilor, mitingurilor, procesiunilor și demonstrațiilor de stradă, pot fi reținute pînă la examinarea cazului de către instanța judecătorească respectivă. Respectiv, termenul examinării cazurilor cu privire la contravențiile administrative prevăzute de articolele 174/1-174/9, reieșind din prevederile art. 264 al codului nominalizat, este de trei zile. În opinia avocatului parlamentar prevederile vizate constituie niște măsuri de constrîngere statale mult prea dure, ținînd cont de sancțiunile prevăzute de articolele 174/1 și 249 alin. (1) din Codul cu privire la contravențiile administrative, conform cărora reținerea administrativă a persoanei care a comis o contravenție administrativă poate dura nu mai mult de 3 ore. Circumstanțele invocate, considerăm, aduc atingere atît principiului prezumției nevinovăției, cît și inviolabilității libertății individuale și siguranței persoanei, garantate de articolele 21 și 25 din Constituția Republicii Moldova.

Redresarea situației actuale, în viziunea avocaților parlamentari, ar fi posibilă pe calea extinderii dialogului constructiv dintre autorități și societatea civilă, schimbului de păreri, identificării soluțiilor optime și realizării programelor comune care, concomitent, ar influența benefic și gradul de maturitate a comunității. Acceptînd vectorul de implementare a valorilor democratice europene, societatea civilă, la rîndul ei, trebuie deja să depășească statutul de tutelată de către autorități. Faza următoare dictează aspirație spre un dialog pe poziții de paritate cu autoritățile publice și obținerea unei participații reale și efective în abordarea chestiunilor de interes public, demonstrînd în acest fel însemne ale purtătorului autentic de suveranitate statală. Realizarea acestui deziderat presupune eforturi comune ale actorilor menționați.

Așadar, în baza celor remarcate, avocații parlamentari consideră binevenită și oportună:

- racordarea redacției articolului 32 alin. (3) al Constituției Republicii Moldova cu prevederile articolului 10 alin. (2) al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului - obligațiune asumată în baza Planului de acțiuni aprobat prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 1447 din 28.01.1998, și, de asemenea, prin PNADO (2003-2008);

- în legătură cu adoptarea Legii privind întrunirile, racordarea legislației penale și administrative, care să asigure participare responsabilă a subiecților implicați, fără să inhibe inițiativa și dorința cetățenilor de a-și exterioriza opiniile în cadrul întrunirilor pașnice;

- reglementarea, printr-un act guvernamental, comportamentului colaboratorilor poliției în timpul desfășurării întrunirilor;

- includerea în programele de studii ale instituțiilor preuniversitare, universitare, Academiei de Administrare Publică pe lângă Președintele Republicii Moldova ore consacrate libertății întrunirilor și libertății de exprimare, pentru a asigura o pregătire mai bună a factorilor de decizie, inclusiv din administrația publică;

- dezvoltarea practicii desfășurării dezbaterilor publice (este binevenită implicarea activă a mass-media) pe marginea subiectelor de pe agenda întrunirilor sau/și pe marginea circumstanțelor aflate în legătură directă cu procesul de organizare, desfășurare sau participare la întrunire, oferind în acest fel posibilitate părților implicate să-și motiveze acțiunile/inacțiunile;

- ascultarea periodică la ședințele Consiliilor locale a activității primarului (altor autorități subordonate) în vederea asigurării desfășurării libere a întrunirilor în localitate;

- implementarea proiectelor orientate spre perfecționarea activității funcționarilor implicați în procesul de realizare a libertății întrunirilor (organizarea seminariilor, meselor rotunde, schimburi de experiență etc.); de promovare în rândul populației a valorilor constituționale și, în special, a modalității de realizare a libertăților fundamentale proclamate etc.

De menționat că acțiunile enumerate se încadrează totalmente în ansamblul de priorități asumate de către țara noastră o dată cu semnarea Planului de Acțiuni Uniunea Europeană - Republica Moldova și sunt indicate să asigure respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, să dezvolte societatea civilă.

Libertatea exprimării este în primul rând și înainte de toate libertatea de a exprima păreri alternative. Atacul continuu asupra acestui drept, inclusiv prin limitarea dreptului la întrunire, are un impact negativ asupra societății.

În lipsa dreptului de exprimare, rezultă că alte drepturi fundamentale ale omului pot fi încălcate mai lesne.

În anul 2007, libertatea presei a continuat să fie un subiect de preocupare a organismelor internaționale și a societății civile. Conform rapoartelor elaborate de experți naționali și internaționali, în Republica Moldova a continuat intimidarea presei și au crescut presiunile asupra jurnaliștilor.

În Rezoluția Adunării Parlamentare a Consiliului Europei nr. 1572 (2007) din 2 octombrie 2007, autoritățile moldovenești sunt chemate să asigure printre altele, consolidarea tuturor garanțiilor necesare de a asigura respectarea dreptului la libertatea expresiei, astfel cum prevede articolul 10 din Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor Omului și practica Curții Europene; implementarea corectă noii legislații cu privire la promovarea libertății și pluralismului mass-mediei în cadrul societăților de radiodifuzori, cum este prevăzut în Recomandarea Adunării cu privire la societățile publice de radiodifuziune nr. 1641 (200).

Republica Moldova trebuie să întreprindă pași decisivi pentru realizarea angajamentelor asumate față de organismele internaționale la capitolul asigurarea respectării libertății presei și de exprimare. Or, comunitatea europeană va aprecia eforturile Republicii Moldova în funcție de realizările obținute pe acest segment.

COPII, TINERET

Constituția Republicii Moldova obligă statul să asigure un regim special de asistență copiilor și tinerilor întru realizarea drepturilor lor. Concomitent, statul are rolul de a fi garantul acestor drepturi și de a asigura respectarea lor.

În această ordine de idei, Declarația Universală a Drepturilor Omului, Pactele internaționale în domeniu vin să proclame dreptul copiilor la ajutor și asistență specială, în noțiunea de „copil” încadrând persoanele pînă la vîrsta de 18 ani.

Statul nostru a acceptat aceste norme internaționale, dezvoltîndu-le în Constituția Republicii Moldova, care prin articolele 49-51 proclamă dreptul copiilor și tinerilor la ajutor și ocrotire specială, iar articolul 4 prevede că dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.

Astfel, Legea Supremă a statului recunoaște importanța asigurării primordiale a drepturilor copilului, ca parte inalienabilă a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, asumîndu-și responsabilitatea pentru respectarea standardelor cu privire la drepturile copilului.

În acest context au fost elaborate și adoptate un șir de legi care reglementează situațiile specifice legate de drepturile copilului, menite să îmbunătățească situația în domeniul protecției familiei și copilului, cele de bază fiind Legea privind drepturile copilului nr. 338 din 15.12.1994, Legea cu privire la tineret nr. 279 din 11.02.1999, Hotărîrea Guvernului despre aprobarea Concepției naționale privind protecția copilului și a familiei nr.51 din 23.01.2002, etc.

De remarcat faptul că temelia unei generații viitoare a societății este familia „sănătoasă”, în care sunt crescuți și educați copiii.

Evoluția institutului familiei, ca element natural și fundamental al societății, evoluția valorilor, a normelor și a comportamentelor din această sferă a înregistrat schimbări esențiale pe parcursul ultimilor ani, inclusiv și în anul 2007.

În etapa actuală, dezvoltarea institutului familiei în Republica Moldova este influențată de două procese majore, care se derulează în paralel, avînd numeroase puncte de tangență: amploarea modernizării, liberalizarea comportamentelor și a valorilor familiale și tranziția la economia de piață, însoțită de criza socio-economică profundă și de lungă durată.

În contextul subiectului abordat, avocații parlamentari consideră necesar ca Guvernul să motiveze înfăptuirea unor investigații profunde și multiaspectuale, pentru a scoate în evidență problemele cu care se confruntă familia, inclusiv pentru a dezvălui cauzele și premisele care stimulează procesul migrației de muncă.

În conformitate cu Recomandarea Comitetului de Miniștri privind responsabilitatea părinților și învățătorilor în educația copiilor nr. 1501 (2001), părinții au fost și rămân mereu primii educatori ai copilului. Comitetul de Miniștri recomandă Statelor membre să ia măsuri speciale și dacă este cazul, să promoveze și să dezvolte instruirea continuă a părinților, pentru a-i face mai conștienți de responsabilitățile lor și, de asemenea, pentru a asigura o mai mare coerență între mesajele pe care copilul le primește acasă și la școală.

Avocații parlamentari sunt de părerea că ar fi oportună și binevenită implicare mai eficientă a statului pentru a-i ajuta pe cetățeni să conștientizeze și a le crea condiții să-și onoreze obligațiunile de părinte, concomitent instituind un mecanism eficient care să permită aplicarea unor „sanțiuni” vizavi de părinții iresponsabili. Or, dificultățile și omisiunile, inclusiv în aspect educațional, din cadrul familiei generează un comportament neadecvat al copilului, creînd premise pentru delincvența juvenilă.

Potrivit evidențelor statistice ale Procuraturii Generale, în anul 2007 a fost înregistrată o creștere cu circa 27% a numărului de infracțiuni comise de minori în comparație cu anul 2006. În raport cu numărul total de infracțiuni comise în anul 2007, infracțiunile comise de minori constituie o pondere de 9,9%, aflîndu-se de asemenea în creștere față de anul 2006, care constituia 7,4%. Se constată rezerve și la capitolul evidență și profilaxie a fenomenului delincvenței juvenile, o dată ce instituțiile care activează în domeniu operează cu cifre diferite. Bunăoară, potrivit datelor Ministerului Afacerilor Interne, în 9 luni ale anului 2007 de către minori au fost comise 992 infracțiuni pe întreg teritoriul Republicii Moldova, iar conform datelor Procuraturii Generale, în aceeași perioadă, au fost pornite 1818 cauze penale privind infracțiunile comise de minori.

În opinia organelor de drept, copilul și familia rămîn a fi cele mai vulnerabile grupuri supuse riscurilor sociale. Printre cauzele principale se menționează lipsa unor acte legislative care ar defini clar fenomenul adolescenților aflați în conflict cu legea, a sistemului de justiție juvenilă, care să răspundă necesităților speciale ale acestora și să excludă cazurile frecvente de încălcare a drepturilor acestora în faza urmăririi penale și detenției.

Avocații parlamentari susțin acest punct de vedere și menționează că, din păcate, de cele mai dese ori copilul aflat în conflict cu legea este privit din start ca un infractor inveterat, fiind și tratat respectiv.

O problemă este că funcționarii implicați nu acceptă acest copil drept o victimă a circumstanțelor concrete sau a mediului în care s-a dezvoltat, nu rețin că capacitatea de exercițiu limitată (prin lege) a minorului până la atingerea majoratului este nu altceva decât un aranjament juridic al stării lui biologice.

Promovarea și protecția drepturilor copiilor rămâne un imperativ al zilei. O soluție acceptată atât de sectorul guvernamental, cât și de cel neguvernamental, este înființarea unei instituții, care să abordeze în exclusivitate problematica drepturilor copilului - un avocat (ombudsman) al copilului. În anul 2007 au fost întreprinși pași concreți în acest domeniu. Ca urmare a unei conlucrări eficiente dintre instituția avocaților parlamentari, Misiunea UNICEF în Moldova și autoritățile statale, către finele anului au fost prezentate Parlamentului Republicii Moldova pentru examinare pachetul de modificări în actele legislative, care instituie baza juridică pentru funcționarea unui ombudsman în calitate de promotor al drepturilor și libertăților copilului.

Conform articolului 35 din Constituția Republicii Moldova, dreptul la învățătură este garantat prin învățământul general obligatoriu, învățământul liceal și profesional, învățământul superior precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare.

Dezvoltînd dezideratul constituțional, Legea învățământului nr.547 din 21.07.1995 proclamă învățământul în Republica Moldova drept o prioritate națională, fiind garantat tuturor, indiferent de naționalitate, sex, vîrstă, de originea și starea socială, de apartenența politică sau religioasă, de antecedentele penale.

Este necesar de menționat că actualmente mai persistă un șir de probleme care influențează negativ asupra accesului copiilor la procesul de învățămînt.

Conform estimărilor Ministerului Educației și Tineretului, în Republica Moldova, la situația anului 2007, sunt lipsă instituții preșcolare în 270 de localități. Rata de înrolare a copiilor de 1-5 ani constituie 55,37%, iar a copiilor de vîrsta 5-7 ani, doar 85 la sută.

Majoritatea grădinițelor rurale înregistrează condiții nesatisfăcătoare: insuficiența materialelor ilustrativ-didactice, jucăriilor, precum și insuficiența cadrelor didactice profesionale în domeniu. Multe grădinițe activează în regim sezonier, suspendîndu-și activitatea în perioada de iarnă pentru 3-4 luni, pretextul fiind lipsa agentului termic.

Un impediment serios în asigurarea accesului copiilor la serviciile educaționale de calitate îl constituie inexistența în unele localități rurale și a instituțiilor preuniversitare de învățămînt. Astfel, circa 250 de localități satești nu dispun de instituții de învățămînt, în 60 de localități există doar școli primare, iar 500 de localități satești dispun doar de gimnazii. Acești factori influențează situația unui număr mare de copii, care sunt nevoiți să parcurgă distanțe de până la 5-6 km pe jos pentru a ajunge la cea mai apropiată școală. Unul din factorii care provoacă scăderea nivelului școlarizării este lipsa transportului școlar, calitatea proastă a drumurilor etc.

Rămîne actuală problema școlarizării copiilor. Conform datelor oficiale prezentate de autorități, la finele anului de învățămînt 2006-2007 rămăseseră neșcolarizați 45 copii cu vîrste

de 7-16 ani, iar pentru anul de studii 2007-2008, la situația din 1 octombrie 2007, în afara școlii se aflau 123 de copii de vîrsta respectivă, cifră care s-a diminuat pînă la 47 (0,01 % din numărul total) către data de 9 noiembrie 2007. Astfel, în 22 raioane copiii cu vîrste de 7-16 ani au fost școlarizați integral, înregistrîndu-se restanțe la acest capitol doar în raioanele Cahul, Călărași, Cantemir, Cimișlia, Dubăsari, Ialoveni, Nisporeni, Rezina, Rîșcani, Strășeni, Taraclia, UTA Găgăuzia și Chișinău.

Avocații parlamentari apreciază sceptic informația despre școlarizarea copiilor. Această apreciere rezidă din faptul că înseși autoritățile centrale de specialitate recunosc lipsa capacităților necesare pentru calcularea operativă și exactă a ponderii copiilor care, fiind înscriși în clasa I-a, absolvesc gimnaziul și în legătură cu aceasta pledează pentru crearea Sistemului Informațional pentru Managementul Educației (SIME) (Hotărîrea Guvernului nr. 288 din 15.03.2005 cu privire la aprobarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului în Republica Moldova pînă în 2015 și a Primului Raport Național "Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului în Republica Moldova).

Actualmente, rolul de furnizori de informație în domeniu le revine subiecților care au în sarcină asigurarea școlarizării copiilor - direcțiile generale învățămînt, tineret și sport, consiliile profesionale ale instituțiilor de învățămînt etc. Nu este cunoscut cu exactitate numărul copiilor care se află peste hotarele țării, inclusiv traficați, care, de asemenea, completează numărul copiilor neșcolarizați din totalul celor încadrați în vîrsta școlară.

Este relevantă referința și la rezultatele studiului situației rromilor în Republica Moldova. Astfel, conform studiului, gradul de cuprindere în învățămîntul primar al copiilor rromi este mai mic de 70%, și în cel gimnazial - mai mic de 50%. Copiii rromi cu vîrsta cuprinsă între 7-15 ani, nu frecventează școala în proporție de 43%. Această situație ar trebui să alarmeze autoritățile, să motiveze pentru a schimba situația.

O altă problemă este calitatea studiilor. Potrivit Ministerului Educației și Tineretului, școlile se confruntă cu deficit de cadre didactice. Ponderea personalului didactic cu studii superioare în ultimii ani abia depășește 81%. Majoritatea pedagogilor au vechimea în muncă de peste 18 ani. Circa 30% din profesorii ce predau în școli au grade didactice, 65% din profesori predau cîte 3 discipline școlare. Lipsesc bibliotecile școlare și infrastructura adecvată. Baza tehnico-materială și didactică este deteriorată. Circa 65% din instituțiile de învățămînt necesită reparație capitală. Numai 78 la sută din edificiile școlilor sunt standardizate.

În condițiile finanțării insuficiente de la bugetul de stat a instituțiilor de învățămînt, s-a recurs la prestarea serviciilor educaționale contra plată. Instituțiile de învățămînt de stat realizează admiterea la studii inclusiv și pe bază de contract. În prezent, circa 79% din studenții instituțiilor de învățămînt superior achită taxa de studii.

Își lasă amprenta asupra nivelului de realizare a dreptului copiilor la învățătură asigurarea cu manuale, lipsa materialelor didactice.

Dacă învățământul primar este asigurat cu manuale gratuit, pentru ceilalți manualele se dau în chirie. Pentru anul de învățământ 2007-2008, plățile de închiriere a manualelor, pentru fiecare titlu, au fost stabilite prin ordinele ministrului educației și tineretului nr. 376 din 07 mai 2007 și nr. 561 din 14 august 2007, cuantumul maxim al unui set de manuale fiind de 82 lei pentru clasele X-XII, prețul materialelor didactice fiind apreciat ca prea mare în comparație cu venitul mediu al multor familii. Respectiv, au fost înregistrate adresări din partea părinților și elevilor referitor la asigurarea cu manuale. În unele cazuri se invoca colectarea sumelor estimate la sute de lei, ca plăți de închiriere a manualelor.

Procesul de învățământ este influențat negativ de lipsa mai multor titluri de manuale. Astfel, pînă în prezent nu au fost elaborate manualele: educație moral- spirituală (pentru toate clasele învățământului primar); educație plastică (clasele V- VII); educație tehnologică (clasa IX); istorie (clasele X și XII); geografie (clasa XI); limba română (clasa XI); limba rusă (clasele XI și XII). Acestea urmează a fi elaborate și implementate, conform datelor Ministerului Educației și Tineretului în următorii 2 ani.

Lipsa manualelor pentru clasele XI și XII de liceu constituie circa 25%. În anul 2008 se preconizează elaborarea manualelor pentru clasa XI, iar în anul 2009 – pentru clasa XII.

Totodată, lipsa manualelor de geografie pentru clasa XII nu a împiedicat Ministerul Educației și Tineretului să includă această disciplină în lista obiectelor de examen - profil umanist (ordinul ministrului nr. 733 din 02.11.2007).

Avocații parlamentari au manifestat îngrijorare în legătură cu decizia Colegiului Ministerului Educației, Tineretului și Sportului al Republicii Moldova de modificare, începînd cu anul de studii 2006-2007, a Curriculumului educațional preuniversitar, prin care obiectele “Educația Civică” și “Noi și Legea” au fost trecute în categoria disciplinelor opționale.

În țara noastră situația la capitolul respectarea drepturilor omului este mai mult decît nesatisfăcătoare. Societatea se confruntă cu un grad înalt de nihilism juridic, cu o criză profundă de valori morale. Redresarea stării actuale nu va fi posibilă fără ridicarea culturii generale a persoanei, educarea individului în spiritul toleranței, bunăvoinței și respectului reciproc, stimularea interesului pentru cunoașterea drepturilor, libertăților și obligațiilor, precum și a capacităților de apărare a lor. Un rol important în această privință revine procesului educațional în școală, inclusiv prin intermediul disciplinelor menționate.

Avocații parlamentari au sesizat Guvernul și, în special, Ministerul Educației și Tineretului în această privință, solicitînd restabilirea disciplinelor “Educația civică” și “Noi și Legea” în

calitatea lor de obiecte obligatorii, nu opționale, și, conștientizând importanța lor, să se depună mai mult efort pentru perfecționarea procesului de instruire în acest domeniu.

În timpul vizitelor în teritoriu, avocații parlamentari solicitau de fiecare dată opinia directorilor de școală, profesorilor implicați vizavi de problema în cauză. Absolut toți și-au exprimat indignarea în legătură cu trecerea disciplinelor respective la categoria celor opționale. Mai mult, s-a constatat, că această problemă nu a fost discutată în prealabil cu profesorii din școli. Întrebarea rămîne deschisă și în continuare.

Avocații parlamentari sunt de părerea că este necesar să fie asigurată o flexibilitate rezonabilă curriculumului școlar. Școala nu trebuie să fie preocupată doar de pregătirea viitorilor specialiști, dar și a viitorilor cetățeni activi. Actualmente, unele discipline, spre exemplu, muzica, arta plastică etc. sunt obligatorii. Nu toți elevii pot face față acestor discipline și le apare sentimentul de neîncredere în forțele proprii, deoarece aici deseori se cer capacități înnăscute. Fiind trecute la opțional, vor fi frecventate doar de cei care doresc să-și dezvolte talentele. Aceeași situație o atestă și multitudinea disciplinelor reale, la profilul umanist. Ministerul de resort nu admite posibilitatea micșorării numărului de ore la aceste discipline. Între timp, mulți elevi care și-au făcut alegerea în privința viitoarei profesii, conștientizează ineficiența lor, dar trebuie să frecventeze obligatoriu orele, însușind material pe care, cu certitudine, îl uită peste puțin timp după absolvirea școlii. Cu regret, în programele școlare nu este loc pentru discipline care au menirea să dezvolte abilități și deprinderi necesare și utile pe parcursul întregii vieți.

De reținut că procesul de învățămînt nu prevede programarea orelor (în special, la clasele de absolvenți), citite de specialiști din diverse domenii, pentru a asigura informarea din primă sursă, despre diversele sfere de activitate. Aceasta ar ajuta copiii să se aprecieze în privința viitoarei profesii, căci în cele mai multe cazuri, la momentul absolvirii, majoritatea lor este totalmente dezorientată.

Călăuzindu-se de prevederile constituționale, care proclamă dreptul părinților de a alege sfera și limba de instruire a copiilor, un grup de părinți ai elevilor școlii medii nr.1 și Liceului teoretic din orașul Vulcănești au sesizat Centrul pentru Drepturile Omului, exprimîndu-și dezacordul cu unele elemente în programa de învățămînt care, în viziunea lor, afectează drepturile copiilor.

Petiționarii și-au exprimat revolta în legătură cu includerea în programa de învățămînt a școlilor din regiune cu predare în limbă rusă, studierea obligatorie a limbii găgăuze și, în special, includerea din clasa I-a a disciplinei – istoria, tradițiile și cultura poporului găgăuz, care se predă

în limba găgăuză, aceasta nefiind cunoscută de copiii de alte etnii. De asemenea, petiționarii au solicitat să fie mărit numărul orelor de limba moldovenească.

Avocații parlamentari au solicitat implicarea Ministerului Educației și Tineretului pentru a găsi, cu concursul autorităților UTA Găgăuzia, o soluție acceptabilă, scopul urmărit fiind asigurarea maximei eficiențe a procesului de învățământ pentru elevi.

În acest context, considerăm că merită atenție propunerea părinților de a include disciplinele limba găgăuză și istoria, tradițiile și cultura poporului găgăuz, în programul gimnazial, ca discipline opționale pentru copiii care aparțin altor etnii decât cea găgăuză.

În unele instituții de învățământ a fost introdusă uniforma pentru elevi. Avocații parlamentari se abțin de la aprecieri privind oportunitatea acestor decizii, respectând punctul de vedere al părinților și cadrului didactic.

În același timp, nu pot fi tolerate situațiile în care profesorii și administrația instituției de învățământ nu admit la ore elevii care nu poartă uniformă, astfel făcând exces de zel.

În acest sens, instituția a fost sesizată de elevii Colegiului de Ecologie din municipiul Chișinău, care invocau mai multe probleme vizavi de accesul la procesul educațional din cadrul instituției nominalizate.

În cadrul investigațiilor, inclusiv și a discuțiilor purtate cu unii elevi, cadre didactice și reprezentanți ai administrației instituției de învățământ, s-au constatat cazuri de neadmitere repetată la studii a elevilor, inclusiv a unor copii orfani, care nu au avut bani pentru a procura vestimentația conformă cerințelor administrației.

Avocații parlamentari au calificat ca inadmisibile atare acțiuni din partea administrației Colegiului de Ecologie, care contravin legislației și diminuează garanțiile constituționale de asigurare a dreptului la învățătură.

În acest sens a fost sesizat Ministerul Educației și Tineretului, solicitându-i-se întreprinderea măsurilor de rigoare în scopul prevenirii situațiilor similare atât în Colegiul de Ecologie, cât și în alte instituții de învățământ.

Conform prevederilor constituționale și legale statul asigură șanse egale de acces în instituțiile de stat de învățământ liceal, profesional, mediu de specialitate și superior, pe bază de merit, în funcție de aptitudini și capacități.

În același timp, unele acte normative dezvoltă condiții care facilitează situația candidaților care aspiră la continuarea studiilor, nu în baza meritelor proprii, ci în dependență de situația familială, meritele membrilor familiilor lor etc.

Așadar, conform Hotărîrii Guvernului nr. 520 din 05.08.92 cu privire la măsurile primordiale de protecție socială a persoanelor, participante la acțiunile militare pentru apărarea integrității și independenței Republicii Moldova, și acordarea ajutorului necesar cetățenilor și familiilor afectate de conflictul militar, copiii ai căror părinți și-au pierdut viața sau capacitatea de muncă ori au dispărut fără veste în timpul acțiunilor de luptă pentru apărarea integrității și independenței Republicii Moldova, sunt înmatriculați fără concurs, la locurile (cu bursă) acordate de către stat în instituțiile de învățământ secundar profesional; pot participa la concursul de admitere în instituțiile de învățământ de stat mediu de specialitate și superior la locurile (cu bursă) acordate în acest scop, în condițiile stabilite de Ministerul Educației și Tineretului.

Regulamentul pentru admiterea la studii superioare, elaborat de Ministerul Educației și Tineretului al Republicii Moldova, stabilește unele criterii diferențiate în procesul de admitere, inclusiv cote din numărul total de locuri prevăzute în planul de înmatriculare cu finanțare bugetară, rezervate candidaților în dependență de statutul social propriu sau al unor membri ai familiei lor, apartenență etnică, componența familiei etc. Candidații din aceste categorii păstrează concomitent dreptul de a participa și la concursul general de admitere.

În virtutea anumitelor circumstanțe, familiile unor categorii de cetățeni pot fi îndreptățite să pretindă la facilități de ordin material, financiar etc., dar nicidecum la preferințe în domeniul învățământului, în care unicul criteriu de selecționare trebuie să fie nivelul de pregătire a persoanei. Altfel, situația generează diminuarea drepturilor претенdenților cu un nivel superior de pregătire și inhibă spiritul de concurență sănătoasă.

Mobilitatea tinerilor este esențială pentru contextul actual al Republicii Moldova. Aceasta oferă oportunități de a vedea și de a descoperi noi orizonturi sociale, de a cunoaște oameni noi, de a practica diferite activități, de a aprofunda cunoașterea și vorbirea limbilor străine ș.a.

Pentru Republica Moldova cea mai cunoscută în ultimul timp formă de mobilitate este cea de participare în cadrul programului „Work&Travel”. Prin intermediul acestui program mii de tineri, studenți în instituțiile de învățământ superior participă anual la acțiuni de mobilitate, cu scopul de a munci și de a face schimb de experiență, de a dobîndi noi deprinderi profesionale sau motivaționale.

Totodată, programul „Work&Travel” trebuie văzut și prin prisma unor experiențe negative.

Programul de vară pentru studenți Work&Travel a fost lansat în Republica Moldova în anul 2002, an în care a avut 50 de participanți. În anul 2006, numărul participanților a crescut pînă la 1400 persoane. În anul 2007, în opinia consulului american David W.Franz, programul „Summer Work&Travel” s-a extins dramatic în Republica Moldova.

Potrivit informației oficiale furnizate de Secția Consulară a Ambasadei SUA instituției avocaților parlamentari, la începutul verii au fost acordate vize la 5047 de studenți care s-au calificat pentru acest program. La sfârșitul toamnei ambasadei i s-a adus la cunoștință că mulți studenți nu și-au respectat angajamentele asumate de a reveni în țară la începutul anului de studii.

Conform datelor furnizate de companiile de recrutare locale și verificate de Departamentul de Stat al SUA, din cele 5047 persoane care au solicitat vize pentru program, 1810 (36%) din participanți au părăsit SUA pînă la 17 septembrie 2007, data fixă indicată de Ministerul Educației, la care studenții trebuiau să revină la studii. În urma verificărilor repetate efectuate la mijlocul lunii noiembrie s-a stabilit că încă 2142 (42%) de participanți au părăsit hotarele SUA. La fel, s-a constatat că 1032 (20%) de participanți la program au rămas în Statele Unite, dintre care jumătate s-au adresat către autoritățile de imigrație din SUA cu solicitări de a fi prelungit termenul de ședere pe teritoriul țării.

Respectiv, mulți tineri au încălcat principiile programului și chiar și-au permis să exagereze. Astfel, unii dintre participanți au plecat în SUA înaintea sesiunii de examene, fără a le mai susține, alții au plecat avînd restanțe. De aceea, îndrăzneala cu care unii dintre beneficiarii programului și-au permis încălcarea programei didactice a pus pe gînduri administrațiile instituțiilor de învățămînt superior. Este evident faptul că ori studenții nu au înțeles menirea programului, ori companiile de prestare a acestui tip de servicii nu le-au enunțat condițiile esențiale: integritatea și integralitatea academică, deținerea unei permisiuni aprobate de instituția de învățămînt superior de origine, care să stipuleze termenele calendaristice de participare ș.a.

Totodată, instituția avocaților parlamentari a fost sesizată de părinții studenților sau de studenții care au beneficiat de serviciile companiilor care oferă consultanță și suport pentru participarea tinerilor în cadrul programului „Work&Travel”.

Petiționarii au invocat un cumul de aspecte negative vizavi de procesul de aplicare, modul de respectare a condițiilor stipulate în acordul de participare, condițiile de acomodare în SUA, inclusiv și aspectele financiare ale unei astfel de experiențe.

Pe lîngă costurile mult mai ridicate față de anii precedenți, s-a invocat nerespectarea prevederilor contractuale, neacordarea asistenței necesare de către firmele intermediare etc.

Deși, încă acum doi ani, rectorii instituțiilor de învățămînt superior din republică semnalau că firmele angajatoare comit falsuri și alte fraude la angajarea studenților în SUA, organele de drept nu au reacționat în nici un mod. Conform informațiilor difuzate în presă, purtătorul de cuvînt al Ministerului Afacerilor Interne a declarat că ministerul va demara anchete doar dacă vor fi plîngerii din partea unor potențiali pătimiți, iar singura modalitate de a pedepsi agenții economice rămîne a fi retragerea licenței de activitate.

În același timp situația vizavi de pregătirea și asistarea plecării tinerilor în SUA prin intermediul programului „Work&Travel” provoacă îngrijorarea părinților, mai cu seamă că firmele au lansat deja înscrierea în programul respectiv pentru vacanța de vară din anul 2008.

Împărtășind această îngrijorare avocații parlamentari s-au adresat la Procuratura Generală și la Camera de licențiere cu solicitări de a iniția controlul activității tuturor firmelor intermediare care prestează servicii în domeniul vizat, inclusiv activitatea firmelor care au fost nominalizate în plîngerile petiționarilor.

OCROTIREA SĂNĂTĂȚII

Dreptul la ocrotirea sănătății, de rînd cu dreptul la viață, la muncă sau la un trai decent, este unul de o importanță majoră pentru fiecare cetățean în parte.

Nivelul de sănătate al populației constituie un factor indispensabil de creșterea economică pe care o înregistrează la anumite etape o societate. Or, o populație sănătoasă poate face mai rapid un salt economic, poate avea un indice demografic mai bun, ceea ce înseamnă asigurarea unui viitor al țării.

Potrivit prevederilor articolului 36 din Constituția Republicii Moldova, dreptul la ocrotirea sănătății este garantat. Minimul asigurării medicale oferit de către stat este gratuit.

O dată cu implementarea sistemului de asigurare obligatorie de asistență medicală, problema asigurării garanțiilor de respectare a dreptului constituțional la ocrotirea sănătății este permanent în vizorul Centrului pentru Drepturile Omului.

Deși se afirmă că sistemul garantează accesul populației la serviciile medicale, majoritatea persoanelor care se adresează la instituția avocaților parlamentari se plîng că acest drept nu le este respectat.

Plîngerile cetățenilor denotă faptul că măsurile întreprinse în vederea asigurării garanțiilor de respectare a dreptului la ocrotirea sănătății nu sunt suficiente și calitative, ceea ce denotă că sistemul de asigurare medicală nu satisface necesitățile tuturor categoriilor de cetățeni.

Lezarea dreptului constituțional la ocrotirea sănătății este frecvent invocat atît în cadrul audiențelor zilnice la Centrul pentru Drepturile Omului, cît și prin Serviciul informațional telefonic „Linia fierbinte”.

Potrivit datelor statistice ale Centrului pentru Drepturile Omului, dreptul la ocrotirea sănătății rămîne a fi unul dintre drepturile constituționale frecvent încălcate în anul 2007. Instituția avocaților parlamentari a fost sesizată prin 122 de adresări scrise și verbale, ce aveau ca obiect ocrotirea sănătății, ceea ce reprezintă o creștere considerabilă a cererilor adresate instituției față de anul 2006, de circa 2 ori (de la 64 la 122 cereri, respectiv). Multe dintre petiții nu au fost de competența instituției, altele nu probau afirmațiile cu privire la încălcările pretinse, dar majoritatea s-au referit la problemele reale ale cetățenilor în raporturile lor cu instituțiile medicale.

Petițiile s-au referit la servicii medicale necalitative, atitudinea iresponsabilă a angajaților din sfera sănătății, costurile sporite ale poliței de asigurare și inutilitatea acestora, cozile formate în instituțiile medicale, cuantumul mic de servicii medicale fără plată, numărul redus de zile pentru tratament spitalicesc etc.

Conform unui studiu elaborat în cadrul implementării programului SCERS cu privire la aspectul calitativ al sistemului de asigurare obligatorie de asistență medicală, un fenomen înregistrat în mediul rural este faptul că bolnavii care dețin polițe de asigurare pot beneficia de serviciile de urgență doar în cazul în care un medic sau asistent medical face apel la ambulanță. Pacienții sunt nevoiți să contacteze un lucrător medical din localitate și apoi, doar prin intermediul acestuia, să beneficieze de serviciul de urgență.

La capitolul transparența plăților recepționate de la vizitatori, se observă că majoritatea a achitat plăți direct medicului (45,3%), în eventualitatea necontabilizării surselor vizate.

Potrivit datelor acestui studiu, persoanele de vîrsta 18-44 ani constituie categoria mai puțin asigurată, dar cea mai nemulțumită de calitatea serviciilor. Același lucru se atestă și în cazul celor bătrîni, care, deși sunt asigurați (90%) de rînd cu alte categorii (copii, studenți, elevi, funcționari etc.) manifestă rezerve față de calitatea prestării serviciilor medicale.

În opinia lucrătorilor medicali, polița de asigurare obligatorie de asistență medicală i-a avantajat în primul rînd pe invalizi și bătrîni. Pentru celelalte catedorii însă sistemul este mai puțin generos.

Persistă fenomenul cînd cetățeanul nu se adresează la medic decît în situații critice. Numărul celor care își procură poliță de asigurare din proprie inițiativă este redus, în majoritatea cazurilor fiind determinate de necesitatea internării în spital și pentru a nu achita taxa de spitalizare.

Cu toate că sistemul de asigurare obligatorie de asistență medicală se perfecționează permanent, persistă problemele legate de accesul pacienților la serviciile medicale. Din an în an cresc prețurile pentru tratament, servicii specializate de ambulatoriu și serviciile medicilor de familie. Această sporire a prețurilor este reflectată în creșterea tarifelor din cadrul sistemului de asigurări medicale obligatorii. Victimele creșterii costului polițelor de asigurare sunt persoanele cu venituri mici.

Ca urmare a faptului că în fiecare an este recalculat costul primei de asigurare pe care trebuie să-l achite contribuabilii, Ministerul Sănătății trebuie să atragă atenția asupra eliminării obstacolelor și a inechităților în cadrul accesului la serviciile medicale.

O problema majoră invocată de un segment al populației (Orhei, Telenești, Anenii Noi) a constituit faptul că în sistemul de asigurare obligatorie de asistență medicală pentru anul 2007 a fost lăsată fără atenția cuvenită asistența medicală la domiciliu pentru persoanele care nu se pot deplasa de sine stătător și, în special, în cazul persoanelor bolnave de diabet zaharat, dependente de pat, de vîrste înaintate sau cărora le-a fost redusă una din capacitățile vitale ale organismului - vederea.

În condițiile în care administrarea zilnică a injecțiilor cu insulină este vitală pentru efectuarea tratamentului bolnavilor de diabet zaharat, iar în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală pentru anul 2007, capitolul Asistență medicală primară, litera B-Servicii medicale curative, pct.10), fapt confirmat și de Ministerul Sănătății prin răspunsul său expediat Centrului pentru Drepturile Omului, este prevăzută asistența medicală la domiciliu, care în mod expres se referă și la persoanele ce suferă de diabet zaharat, ultimilor urmînd să le fie asigurată necondiționat asistența medicală la domiciliu. Concomitent, în răspunsul nominalizat, Ministerul Sănătății menționa că Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală pentru 2007 prevede tratamentul persoanelor afectate de diabet zaharat în cadrul cabinetelor de proceduri, staționarelor de zi și la domiciliu (injecții intramusculare, intravenoase, perfuzii, inclusiv consumabile și medicamente), cu medicamente integral compensate, prescrise de medicul de familie conform actelor normative în vigoare.

Prin urmare, în baza referințelor Ministerului Sănătății, conchidem că obligativitatea tratamentului la domiciliu al celor care nu se pot deplasa se prezumă.

Cu toate acestea, către instituția avocaților parlamentari au continuat să parvină adresări ale cetățenilor care au invocat faptul că personalul medical refuză acordarea asistenței medicale la domiciliu. Instituțiilor medicale teritoriale (în special din zonele rurale) – punctelor medicale le este imputată neglijența și iresponsabilitatea în exercitarea profesiei și în executarea prevederilor Programului unic al asigurării obligatorii de asistență medicală pentru 2007.

Astfel, s-a constatat că personalul medical care activează în unitățile medicale teritoriale (raionale și comunale) se eschivează de la prestarea asistenței medicale la domiciliu categoriei nominalizate de persoane bolnave de diabet, invocînd lipsa stipulării exprese în Program și în contractele de prestare a serviciilor medicale.

Un alt aspect al acestei probleme îl constituie și ineficiența serviciilor medicale/asistenței medicale acordate în punctele medicale din localitățile rurale, majoritatea din ele nefiind funcționale sau nefiind asigurate cu medicamentele necesare, fapt ce constituie încă un impediment pentru efectuarea tratamentului pentru bolnavi.

Despre aspectele abordate, avocații parlamentari au sesizat Ministerul Sănătății al Republicii Moldova.

O altă problemă, nu mai puțin importantă și frecvent invocată de către petiționari, constituie cea a persoanelor ce suferă de insuficiență renală, cu referire la acoperirea cheltuielilor de transport suportate în vederea efectuării dializei. Problema nominalizată este în vizorul Centrului pentru Drepturile Omului, începînd cu anul 2004.

În legătură cu cererile numeroase la acest capitol, au fost înaintate propuneri de operare a modificărilor în legislație, prin care și-ar găsi soluționare problema acoperirii cheltuielilor persoanelor ce suferă de insuficiență renală pentru deplasarea tur-retur la Centrele de Hemodializă.

Astfel, aceste plăți au fost prevăzute în nota la art.24 din compartimentul 6 „Asistența medicală spitalicească” din Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală pentru anul 2006, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1360 din 22.12.2005, conform căreia pentru bolnavii cu insuficiență renală cronică, instituțiile medico-sanitare care efectuează dializa acoperă cheltuielile pentru transportul public de la/la domiciliu.

Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală pentru anul 2007, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1480 din 25.12.2006, în nota de la punctul 24 stipulează expres faptul că instituțiile medico-sanitare care efectuează dializa acoperă cheltuielile pentru transportul bolnavilor cu insuficiență renală cronică de la/la domiciliu.

Însă, potrivit afirmațiilor petiționarilor, prevederile nominalizate din Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală pentru anul 2007, cu referință la acoperirea cheltuielilor pentru transportul bolnavilor cu insuficiență renală cronică de la/la domiciliu în vederea efectuării dializei, nu se respectă, aceștia întâmpinând în continuare impedimente la compensarea cheltuielilor de transport.

Potrivit răspunsului Ministerului Sănătății al Republicii Moldova (din 08.08.07 nr.01-8/1714) adresat unei Asociații a pacienților dializați din Republica Moldova, „...în scopul aplicării prevederilor privind acoperirea cheltuielilor pentru transportul bolnavilor cu insuficiență renală cronică și în scopul respectării drepturilor persoanelor ce efectuează dializa, prin scrisoarea comună a Ministerului Sănătății și Companiei Naționale de Asigurări în Medicină nr.01-9/ 616 din 02.04.07 și nr.01/ 1- 17/ 318 din 29.03.2007, au fost aprobate Recomandările cu privire la modul de aplicare a notei de la pct.24 din Programul unic pentru anul 2007 (propuse Guvernului spre examinare și aprobare). În baza acestor recomandări, instituțiile medico-sanitare care efectuează dializa acoperă cheltuielile pentru transportul în comun suburban și interurban din localitatea în care domiciliază bolnavul pînă în localitatea în care este amplasată instituția medico-sanitară în care bolnavul efectuează dializa (cu excepția taximetrelor)”.

În atare situație, problema persoanelor care suferă de insuficiență renală riscă să revină la situația inițială, constituind un pericol real pentru accesarea la timp a hemodializei, de altfel vitală pentru persoanele bolnave de insuficiență renală, și va leza, în cele din urmă, dreptul constituțional la viață a acestei categorii de cetățeni.

Mai mult decît atît, delimitarea categoriilor de transport pentru deplasarea de la/la domiciliu în vederea efectuării dializei și stabilirea anumitelor excepții pentru compensarea

cheltuielilor întru utilizarea acestora, vor favoriza și mai mult acutizarea problemei cu care se confruntă persoanele ce suferă de insuficiență renală.

În contextul nerespectării dreptului constituțional la ocrotirea sănătății s-a înregistrat o altă problemă, care a fost abordată de către părinții unui grup de absolvenți ai învățământului gimnazial/liceal.

În articolul 4 alin. (4) din Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală nr.1585 din 27.02.98 sunt stabilite expres categoriile de persoane neangajate pentru care Guvernul are calitatea de asigurat.

Se atestă situații în care absolvenții învățământului gimnazial/liceal, atîngînd vîrsta de 18 ani și, respectiv, 19 ani și obținînd diploma de absolvire, dispun de o perioadă de 2 luni pînă la admiterea în instituțiile de învățămînt superior, perioadă în care ei deja nu mai dețin statutul de elev și nu au obținut-o pe cea de student, și prin consecință, nu cad sub incidența Legii nr.1585 și nu beneficiază de volumul de asistență medicală și farmaceutică, prevăzut în Programul Unic.

Potrivit afirmațiilor părinților, la solicitare, prestatorii de servicii medicale cer prezentarea unui act ce ar certifica statutul de elev/student, fapt imposibil de realizat.

În atare situație, părinții sunt nevoiți să procure polița de asigurare obligatorie de asistență medicală pentru copiii lor, ca în caz de necesitate, aceștia să poată beneficia pe parcursul celor 2 luni de întregul pachet de servicii medicale, prevăzut de Programul Unic.

În viziunea avocaților parlamentari, ar fi oportună și binevenită introducerea în cadrul legislativ existent a unor prevederi, ce ar reglementa expres condițiile, procedura și modul în care ultimii și-ar putea realiza dreptul constituțional la ocrotirea sănătății pe perioada de referință.

Un alt aspect al garantării dreptului la ocrotirea sănătății ține de iresponsabilitatea personalului medical în exercitarea profesiei și a serviciilor medicale prestate necalitativ cetățenilor.

Personalul medical, prin exercitarea profesiei sale nobile, contribuie concomitent la respectarea drepturilor fundamentale ale omului, stipulate în articolul 24 din Constituția Republicii Moldova - dreptul la viață și la integritate fizică și psihică, iar exercitarea profesiei medicale implică respectarea unor norme deontologice și juridice.

Printre normele deontologice incluse în Codul Internațional al Eticii Medicale este și aceea, care-l obligă pe medic să se comporte onest față de pacienți și colegi, să nu acopere pe medicii care manifesta deficiențe de caracter, incompetență sau care exercită acțiuni de fraudă sau înșelătorie. Această normă deontologică reflectă atît obligația morală a medicului de a-și

desfășura activitatea cu profesionalism, cât și obligația morală de a nu tolera acte de malpraxis ale altor colegi

În Republica Moldova, de jure, normele de deontologie medicală sunt cuprinse în Codul Cadru de Etică (Deontologic) al medicului și farmacistului, care respectă în mare parte normele internaționale în materie de deontologie medicală, cuprinse în Declarația de la Geneva emisă în 1948 după Codul de la Nurnberg (1947), amendată de către Asociația Mondială Medicală, precum și în Codul Internațional al Eticii Medicale, și care în punctul 6 susține că sănătatea și beneficiul omului sunt scopul suprem al actului medical, obligația medicului constînd în a proteja sănătatea fizică și mintală a omului, în a preveni îmbolnăvirile și a ușura suferințele, în a respecta viața și demnitatea persoanei umane, fără discriminări.

Cu regret, adresările cetățenilor către Centrul pentru Drepturile Omului vizavi de exercitarea profesiei de medic, denotă, de facto, contrariul. În condițiile în care cadrele medicale nu țin cont de prevederile Codului Cadru de Etică (Deontologic), fie din necunoaștere fie din pură ignoranță, iar accesul cetățenilor la conținutul acestuia este extrem de limitat (Codul nominalizat nu a fost publicat oficial, fiind plasat doar pe site-ul Ministerului Sănătății), ultimii se află în imposibilitate de a-și revendica și realiza dreptul constituțional la ocrotirea sănătății.

În același timp, menționăm ca oportună elaborarea, în 2007, de către Ministerul Sănătății a proiectului de Lege privind organizarea și funcționarea Colegiului Medicilor din Republica Moldova, al cărui necesitate este dictată atât de normele internaționale, cât și de prerogativa pe care și-a asumat-o statul în raport cu cetățenii săi în aspectul ocrotirii și fortificării sistemului de sănătate pentru realizarea deplină a dreptului cetățeanului la sănătate, bazat pe principii de echitate.

Avocații parlamentari consideră că pentru ameliorarea stării de lucruri la acest capitol este oportun de a întreprinde următoarele măsuri:

- elaborarea/ajustarea cadrului normativ și legislativ adecvat, care va garanta expres asistența medicală corespunzătoare la domiciliu pentru categoriile de cetățeni cu necesități speciale (persoane imobilizate, persoane cu dizabilități etc.);

- sporirea calității serviciilor medicale în vederea asigurării garanțiilor de acces la ocrotirea sănătății cetățenilor;

- elaborarea unui mecanism mai eficient ce ar consolida monitorizarea internă a performanței și respectării standardelor stabilite în exercitarea profesiei de medic și ar asigura calitatea adecvată a serviciilor medicale prestate de către personalul medical, transparența în sistemul de sănătate;

- urgentarea adoptării Legii privind organizarea și funcționarea Colegiului Medicilor din Republica Moldova, pentru a asigura participarea în cadrul lui a persoanelor din afara corpului medical;

- implementarea unui mecanism ce ar garanta obligativitatea respectării prevederilor și cerințelor Codului Cadru de Etică (Deontologic) al medicului și farmacistului de către personalul medical în raport cu pacienții, consecințele de rigoare în caz de nerespectare a acestora;

- fortificarea potențialului uman prin instruire continuă și pregătire practică a specialiștilor medicali în vederea menținerii gradului necesar de competență, a calității și productivității muncii.

ASISTENȚĂ ȘI PROTECȚIE SOCIALĂ

Demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane reprezintă valori supreme ale statului democratic. Resursele umane sănătoase, avînd un potențial fizic și intelectual înalt, reprezintă principala sursă a avansării economice a țării și modernizării sale. În același timp, statul nu trebuie să neglijeze persoane care deja și-au îndeplinit obligațiile față de stat sau sunt în incapacitate să le îndeplinească din motive independente de voința acestora.

Constituția Republicii Moldova, în articolul 47, stabilește că statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea, lui și familiei lui, cuprinzînd hrana, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare. Cetățenii au dreptul la asigurare în caz de șomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrînețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subsistență, în urma unor împrejurări independente de voința lor.

În acest fel, statul este obligat să creeze un cadru legal, care ar permite garantarea unei protecții sociale corespunzătoare. Cu toate că în ultimii ani economia Republicii Moldova, din aprecierile experților, a înregistrat o anumită evoluție și reducere a sărăciei, realizarea drepturilor sociale ale cetățenilor rămîne în continuare una dintre cele mai dificile probleme ale țării.

În anul 2007, Centrul pentru Drepturile Omului a fost sesizat cu un număr de 320 adresări scrise și verbale referitoare la domeniul dreptului la asistență și protecție socială.

Plîngerile în acest domeniu se referă, în marea lor majoritate, ca și în anii precedenți, la cuantumul alocațiilor și prestațiilor sociale de stat, modalitatea de calculare a pensiilor de asigurări sociale de stat, reexaminarea pensiilor pentru pensionarii care continuă activitatea de muncă după stabilirea pensiei, sporirea prețurilor la serviciile comunal-locative, situația în sfera acordării gradelor de invaliditate, calitatea asistenței acordate de către instituțiile sociale de stat ș.a.

Situația actuală a sistemului de pensii reprezintă una din cele mai importante probleme de ordin social-economic din Republica Moldova. Componenta socială a asigurării cu pensii este definită prin faptul că acest sistem este conceput pentru a oferi persoanelor de vîrstă înaintată, invalizilor și altor categorii de persoane incapabile de muncă mijloacele necesare pentru viață.

Reforma sistemului de pensii în Republica Moldova a început în anul 1999, după adoptarea Strategiei reformei sistemului de asigurare cu pensii și a Legii privind pensiile de asigurări sociale de stat.

La fel, pachetul actelor normative ce reglementează sistemul de pensii este completat anual de Legea bugetului asigurărilor sociale de stat, în care sunt aduse modalitățile de calcul și plată a contribuțiilor pentru asigurarea obligatorie socială de stat, precum și unele aspecte specifice referitoare la venituri și cheltuieli.

În conformitate cu legislația actuală, dreptul la pensie îl au toate persoanele asigurate, domiciliare în Republica Moldova, precum și persoanele care la momentul stabilirii pensiei nu sunt asigurate, însă corespund cerințelor enunțate în Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat.

În Republica Moldova s-a menținut un sistem de pensionare distributiv, de un singur nivel, în care, pentru o evidență mai deplină a drepturilor la pensii acumulate, începând cu 1 ianuarie 1999, a fost introdusă o formulă nouă de pensionare, care prevede că suma contribuțiilor individuale achitate va influența viitoarea evaluare a pensiei. Suplimentar, a fost introdusă formula perioadei de tranziție, care combină drepturile la pensiile acumulate în perioada de până la reformă și drepturile obținute în sistemul nou. Concomitent a început procesul de renunțare treptată la o mulțime de privilegii și înlesniri la ieșirea la pensie. În anul 2003, prin lege a fost stabilit coeficientul de indexare anuală a pensiei care este egal cu valoarea medie dintre indicatorii de creștere a prețurilor și a salariului mediu pe țară pentru anul precedent.

Cu toate acestea, în opinia Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului, reforma inițiată în anul 1999 nu poate fi apreciată ca fiind una radicală sau consecventă. Aceasta se explică prin faptul că realitățile social-politice din ultimii ani au condiționat un șir de abateri de la strategia inițială a reformei de pensionare, care s-au reflectat într-o serie de modificări, introduse în Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat (înghețarea temporară a vârstei de pensionare, restabilirea unui șir de înlesniri la ieșirea la pensie, anterior anulate etc.). Ca urmare, în prezent sistemul statal de pensionare reprezintă un produs tipic al economiei în tranziție, care necesită o perfecționare continuă și o adaptare permanentă la realitățile economice instabile.

Modalitatea de pensionare nu creează condiții unice pentru cetățenii țării, sistemul de pensionare oferind condiții diferite categoriilor de lucrători, încălcând, prin aceasta principiul echității sociale. Valorile medii ale pensiilor stabilite unor categorii de cetățeni (deputați, membri ai guvernului, funcționari publici, aleși locali) devansează de câteva ori pensia medie pentru limită de vârstă stabilită în conformitate cu condițiile generale de pensionare.

În temeiul problemelor sesizate de pensionarii, care s-au adresat în anul 2007 la Centrul pentru Drepturile Omului, avocații parlamentari consideră necesară urgentarea reformării sistemului de asigurare cu pensii prin perfecționarea legislației în vigoare, dat fiind faptul că sistemul de asigurări sociale de stat trebuie să devină unul universal, echitabil și corect din punct de vedere social pentru fiecare cetățean ocupat în economia națională.

În anul precedent, la Centrul pentru Drepturile Omului a continuat torentul de plângeri de la pensionarii încadrați în câmpul muncii, care au invocat încălcarea dreptului constituțional la un trai decent, cu referință la actele normative privind pensiile de asigurări sociale, în special, ce țin de dreptul la recalcularea pensiilor.

Astfel, realizându-și dreptul la pensie, dar continuând să activeze în câmpul muncii și să-și onoreze obligațiile constituționale de a contribui personal prin impozite la formarea bugetului public național, cu alte cuvinte, respectând prevederile la capitolul obligațiuni din „contractul social” încheiat cu statul, cetățeanul, la rîndul său, nu beneficiază de o tratare echivalentă din partea statului, ultimul abținându-se de la includerea în stagiul a perioadei lucrate pentru recalculare (în scop de majorare) a pensiei, în conformitate cu prevederile articolului 8 din Legea nr. 156 potrivit căroră, în calitate de bază de calcul a pensiei servește venitul asigurat din toată perioada de activitate.

Frecvențele adresări ale cetățenilor la acest capitol au motivat avocații parlamentari să solicite Parlamentului modificarea Legii nr. 156. Propunerea respectivă a fost respinsă, motivul fiind lipsa fondurilor disponibile.

Considerăm că e cazul să subliniem că persoanele vîrstnice, care prin contribuția lor de altă dată și-au obținut dreptul la susținere socială (pensie) din partea statului, sunt impuse de situație să-și continue activitatea de muncă pentru a putea supraviețui, în condițiile în care cuantumul pensiei este sub minimumul de existență.

În acest sens, scutirea de impozit în bugetul public ar constitui un aport semnificativ din partea statului în condițiile în care acesta nu poate oferi cetățenilor pensie adecvată și este capabil să efectueze recalcularea pensiei pentru anii lucrați după perfectarea dosarului pentru drept de pensie.

În opinia avocaților parlamentari, o variantă de soluționare a problemei ar constitui revizuirea articolului 20 alin. (1) din Codul fiscal, articolului 23 alin. (1) din Legea privind sistemul public de asigurări sociale, anexei nr. 4 la Legea cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurări obligatorii de asistență medicală, prin introducerea unui punct nou, care ar reglementa neinclusiunea plăților pentru munca efectuată și serviciile prestate, facilităților acordate de patron, onorariilor, primelor, altor retribuții similare atribuite pensionarilor pentru limită de vîrstă pe sursele de venit neimpozabile, în baza lunară de calcul a contribuțiilor de asigurări sociale și la tipurile de venituri în care nu se calculează primele de asigurare obligatorie de asistență medicală.

Comisia parlamentară pentru protecție socială, sănătate și familie, care a examinat această propunere a avocaților parlamentari, consideră că revizuirea problemei vizate va fi posibilă

concomitent cu instaurarea în sistemul de asigurări din republică a regulilor specifice activității unui sistem similar țărilor cu relații economice de piață.

Nu poate fi negat faptul că procesul de stabilire a pensiilor este o operațiune complexă și de durată, însă acest lucru nu poate justifica în totalitate întârzierile și greșelile care se fac în acest proces, precum și atitudinea unor angajați ai caselor teritoriale de asigurări sociale în raporturile cu cetățenii.

În plîngerile către avocații parlamentari, pensionarii contestă acțiunile colaboratorilor Casei Naționale de Asigurări Sociale privind corectitudinea calculării pensiei și invocă examinarea superficială a documentelor din dosarele lor, precum și atitudinea formală a funcționarilor în cadrul examinării adresărilor parvenite de la cetățeni.

Aspectele semnalate au fost analizate de către avocații parlamentari în contextul unei preținse încălcări a dreptului la informație și a dreptului la asistență și protecție socială. Instituția avocaților parlamentari a sesizat Casa Națională de Asigurări Sociale, atenționînd asupra atitudinii necorespunzătoare față de exercitarea atribuțiilor de serviciu de către funcționarii organelor de asigurări sociale, de care depinde stabilirea corectă a cuantumului pensiei.

Or, în condițiile în care mărimea pensiei medii în expresie reală devansează cu mult valoarea minimumului de existență a pensionarului, orice eroare la calcularea cuantumului pensiei (chiar și dacă constituie cîțiva lei), influențează considerabil asupra bugetului beneficiarului.

Centrul pentru Drepturile Omului a fost sesizat în legătură cu dreptul la asistență și protecție socială a persoanelor care cad sub incidența Legii asigurării cu pensii a militarilor și a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne nr. 1544 din 23.06.1993.

Petiționarii - invalizi, participanți la război și persoanele supuse represiunilor nedrepte au făcut referință la modalității de calculare a majorărilor la pensii, care, în conformitate cu prevederile articolului 16 alin. (1) din legea menționată, se raportează la pensia minimă pentru limită de vîrstă, însă în realitate calculele respective se efectuează în funcție de cuantumul salariului minim.

Este de menționat că cuantumul pensiei minime indexate pentru limită de vîrstă se stabilește anual prin Hotărîre de Guvern, care a constituit la 1 aprilie 2006 336,42 lei, la 1 aprilie 2007 – 406,06 lei. În pofida acestui fapt, organele de resort efectuează calcularea majorărilor la pensiile respectivelor categorii de beneficiari reieșind din cuantumul salariului minim, în sumă de 18 lei, stabilită cu începere de la data de 1 iunie 1994 și care se aplică în

continuare, conform prevederilor Legii privind modul de stabilire și reexaminare a salariului minim nr.1432 din 28.12.2000.

Considerînd nejustificată această formulă de calcul, avocații parlamentari au adresat încă în anul 2006 Parlamentului solicitarea de a se întreprinde măsuri întru evitarea interpretării duplicitate a legislației.

Dat fiind faptul că problema rămîne nesoluționată pînă în prezent, fluxul de petiții în adresa Centrului pentru Drepturile Omului și instituțiilor de resort continuă, petiționarii invocînd încălcarea dreptului constituțional la asistență și protecție socială.

Instituția avocaților parlamentari a fost sesizată de veterani angajați în cîmpul muncii în legătură cu faptul că unii angajatori nu aplică prevederile Legii cu privire la veterani nr. 190 din 08.05.2003 în partea suportării integrale de către întreprindere, instituție sau organizație cu orice formă de proprietate a cheltuielilor legate de acordarea, în cadrul asigurării obligatorii de asistență medicală, a prestațiilor prevăzute în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală.

Analiza informației solicitate de la instituțiile publice – ministere, departamente, agenții etc. vizavi de aplicarea Legii cu privire la veterani nr. 190 din 08.05.2003, față de categoriile de angajați care cad sub incidența acesteia, s-a constatat aplicarea neunivocă a legii nominalizate, Legii cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală nr. 1593 din 26.12.2002 și Legii cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală nr. 1585 din 27.02.1998.

Constatînd unele imperfecțiuni ale procesului de elaborare și adoptare a actelor legislative, asigurare a compatibilității acestora, nerespectare a principiilor consecvenței și echilibrului între reglementările concurente, fapt care are impact negativ asupra realizării drepturilor, garanțiilor și facilităților, acordate cetățenilor de către legiuitor, avocații parlamentari au adresat Parlamentului propunerea de modificare a legislației în vederea includerii veteranilor angajați în lista persoanelor pentru care calitatea de asigurat o are Guvernul și operare a altor modificări, care ar exclude discrepanțele în aplicarea legii ce reglementează sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală.

La indicația Guvernului, în urma examinării propunerilor avocaților parlamentari, Ministerul Finanțelor, în comun cu Ministerul Sănătății, Ministerul Justiției, Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului și Compania Națională de Asigurări în Medicină, a elaborat proiectul Hotărîrii Guvernului “Privind modificarea Legii cu privire la veterani nr. 190-XV din 08.05. 2003”.

În proiectului elaborat de Ministerul Finanțelor, de comun acord cu autoritățile publice nominalizate, se propune modificarea Legii nr. 190, prin excluderea reglementărilor potrivit

căroră cheltuielile legate de acordarea asistenței medicale conform Programului unic al asigurării obligatorii de asistență medicală pentru veteranii angajați, inclusiv în sfera bugetară, vor fi suportate de întreprinderea, instituția sau organizația cu orice formă de proprietate.

De menționat că proiectul elaborat de Ministerul Finanțelor este diametral opus propunerilor înaintate de Centrul pentru Drepturile Omului și vine în detrimentul politicii sociale a statului, care presupune asigurarea necesităților vitale ale veteranilor, inclusiv prin acordarea de drepturi și garanții, realizarea măsurilor care le garantează sănătatea și bunăstarea, asistența medicală, precum și serviciile sociale necesare. Or, meritînd recunoștința statului și a societății prin muncă conștiincioasă sau serviciu militar ireproșabil, veteranii (veterani de război, ai muncii, ai serviciului militar, ai organelor afacerilor interne și ai sistemului penitenciar) sînt beneficiari ai unor drepturi și garanții speciale din partea statului, precum și ai unor facilități suplimentare, care au drept scop crearea condițiilor pentru un trai decent, participarea lor în activitatea publică.

Mai mult decît atît, o dată cu operarea modificărilor propuse de Ministerul Finanțelor, vor fi restrînsse drepturile persoanei angajate, ce decurg din statutul său de veteran și aparțin acesteia în virtutea Legii cu privire la veterani.

Considerăm că în cazul acceptării propunerilor vizate, fără o argumentare justificată și argumentată a restrîngerii exercițiului drepturilor veteranilor angajați, legislatorul nu se va conforma prevederilor articolului 54 din Constituție, conform căruia restrîngerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.

Din adresările parvenite la Centrul pentru Drepturile Omului constatăm și alte imperfecțiuni ale legislației în vigoare, inclusiv neconcordanță între actele legislative care reglementează aceleași raporturi sociale.

Așadar, conform prevederilor art. 124 din Codul muncii, concediul parțial plătit pentru îngrijirea copilului poate fi folosit și de tatăl copilului, bunică, bunel sau altă rudă care se ocupă nemijlocit de îngrijirea copilului. Acest concediu se include în vechimea în muncă, inclusiv în vechimea în muncă specială și în stagiul de cotizare.

Contrar acestor prevederi, la stabilirea pensiei, casele teritoriale de asigurări sociale refuză includerea perioadei de îngrijire a copilului pînă la vîrsta de trei ani în vechimea în muncă și în stagiul de cotizare în cazurile în care concediul parțial plătit a fost folosit de bunei copilului. În calitate de teme juridic sunt invocate prevederile articolului 5 din Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat nr. 156 din 14.10.1998, conform căroră în stagiul de cotizare se

însumează perioada de îngrijire a unui copil pînă la vîrsta de 3 ani de către unul din părinți sau de tutore în caz de deces al ambilor părinți.

În aceeași ordine de idei, dispozițiile articolului 57 din Legea asigurării cu pensii a militarilor și a persoanelor din corpul de comandă și trupele organelor afacerilor interne nr. 1544 din 23.06.1993 pînă în prezent nu au fost aduse în concordanță cu dispozițiile Codului de executare. Respectiv, în cazul privațiunii de libertate a pensionarilor din rîndurile militarilor, a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne și a membrilor familiilor, acestora li se suspendă plata pensiei pe durata privațiunii de libertate. În situația în care există restricții ce vizează plata pensiilor pentru unele categorii de persoane aflate în locurile de detenție, atestăm nerespectarea normei constituționale care garantează tuturor cetățenilor egalitatea în fața legii.

Avocații parlamentari au înaintat Parlamentului propuneri de revizuire a acestor acte legislative, întru excluderea discrepanțelor care limitează drepturile garantate ale cetățenilor.

La Centrul pentru Drepturile Omului s-au adresat reprezentanții Asociației de sprijin a persoanelor cu dizabilități intelectuale „Dar” și ai Fundației „Casa mea”, solicitînd sprijinul avocaților parlamentari în promovarea propunerilor de modificare a legislației în vederea încurajării și sprijinirii părinților și tutorilor care, împreună cu familiile lor, întrețin și îngrijesc persoane cu dizabilități fizice și mintale.

Părinții și persoanele-tutore, care au la îngrijire copii și/sau adulți cu dizabilități, consideră că este necesară modificarea și completarea actelor normative în vigoare cu prevederi ce ar extinde înlesnirile de care beneficiază aceștia în cazul în care îngrijesc de copii cu dizabilități pînă la vîrsta de 18 ani. Or, după atingerea majoratului, starea sănătății persoanelor cu dizabilități nu se îmbunătățește și tutorii rămîn în continuare să îngrijească de aceștia, fiind lipsiți de unele drepturi de care dispuneau anterior.

Avocații parlamentari au solicitat Comisiei parlamentare pentru protecție socială, sănătate și familie susținerea persoanelor care au la îngrijire invalizi, prin elaborarea și promovarea modificării cadrului legislativ în vigoare în vederea acordării garanțiilor și facilităților speciale acestei categorii de persoane.

În acest sens, considerînd că prin modificarea actelor normative în vederea îmbunătățirii situației și acordării garanțiilor suplimentare persoanelor care au la întreținere și îngrijire invalizi, indiferent de vîrsta acestora, va spori gradul de protecție socială a persoanelor cu handicap, avocații parlamentari au înaintat propuneri de modificare a Codului fiscal, Codului muncii, Legii cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală.

Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului, examinînd în comun cu Ministerul Finanțelor, Ministerul Economiei și Comerțului și Ministerul Sănătății, propunerile Asociației de sprijin a persoanelor cu dizabilități intelectuale „Dar” și ai Fundației „Casa mea”, susținute de avocații parlamentari, s-a limitat la explicarea prevederilor legislației în vigoare, fără o abordare din perspectivă a problemei.

În opinia avocaților parlamentari, se impune necesitatea elaborării unui concept complex al politicii statului în sfera protecției persoanelor în dificultate, axat pe sporirea gradului de includere a celor mai vulnerabile segmente ale populației în programe de asistență socială, îmbunătățirea accesului populației la serviciile sociale.

Pentru consolidarea sistemului primar de asistență socială au fost operate modificări la Legea asistenței sociale nr. 547-XV din 25 decembrie 2003, prin introducerea obligativității angajării pe lângă primărie a unității de asistent social. Ulterior, pentru implementarea legii în cauză a fost adoptată Hotărîrea Guvernului nr. 24 din 10 ianuarie 2007, pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de angajare a asistenților sociali, în baza căruia pe parcursul anului au fost angajați și activează la nivel de primărie 554 unități de asistenți sociali. În bugetul de stat pe anul 2007 au fost alocate mijloace suficiente pentru angajarea a 600 unități de asistenți sociali din 1135 unități necesare.

În același timp, la Centrul pentru Drepturile Omului au fost înregistrate numeroase apeluri telefonice prin intermediul „Liniei fierbinți”, în care cetățenii și-au exprimat îngrijorarea vizavi de faptul că nu pot beneficia în deplină măsură de serviciile asistenților sociali deoarece numărul acestora este limitat.

Astfel, în vederea sporirii nivelului de includere a celor mai vulnerabile segmente ale populației în programe de asistență socială și de îmbunătățire a accesului lor la serviciile sociale, se impune necesitatea urgentării angajării numărului necesar de asistenți sociali.

Totodată, în virtutea caracterului arbitrar, în multe cazuri, de încadrare în grad de invaliditate, persoanele care îngrijesc de invalizii, starea fizică a căroră nu s-a ameliorat deloc după diminuarea gradului de invaliditate, rămîn în afara protecției sociale din partea statului.

De altfel, sfera acordării gradelor de invaliditate a continuat să fie frecvent invocată în adresările către avocații parlamentari.

Reclamațiile petiționarilor denotă că în cadrul reexpertizării periodice continuă să persiste tendința de diminuare neîntemeiată a gradului de invaliditate stabilit anterior, fapt confirmat în urma intervenirii instituției către organele de resort.

Examinarea acestei categorii de plîngeri a permis constatarea faptului că cetățenii care se adresează la Consiliile primare teritoriale de expertiză medicală a vitalității pentru efectuarea

expertizei medicale a vitalității nu cunosc procedura contestării deciziilor cu care nu sunt de acord.

În opinia avocaților parlamentari, Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului trebuie să asigure informarea populației privind modul de stabilire a invalidității, procedura de efectuare a expertizei medicale a vitalității, termenul invalidității, modul de soluționare a litigiilor. Or, informarea completă, veridică și la timp a cetățenilor va diminua din fluxul de plângeri, la acest capitol. În același context se impune necesitatea revizuirii Hotărârii Guvernului cu privire la expertiza medicală a vitalității nr. 688 din 20.06.2006, în vederea modificării sintagmei „Ministerul Sănătății și Protecției Sociale”.

În anul precedent avocații parlamentari au continuat monitorizarea situației Azilului republican pentru bătrâni și invalizi din municipiul Chișinău, aflat în subordinea Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului. Raportul tematic pe marginea controlului repetat privind asigurarea drepturilor și libertăților constituționale ale beneficiarilor din Azilul republican pentru invalizi și pensionari din mun. Chișinău a fost prezentat cu titlu de informare Președintelui Republicii Moldova, comisiilor parlamentare de profil și Guvernului (anexă).

PROPRIETATE PRIVATĂ

Pe parcursul anului 2007 în Moldova s-au observat aceleași practici și mecanisme defectuoase, care prejudiciază dreptul cetățenilor la proprietate. Aceste probleme sunt generate atât de cadrul legislativ, cât și de acțiunile/inacțiunile persoanelor cu funcții de răspundere din cadrul autorităților publice.

În anul 2007 a fost înregistrat un număr de 126 de petiții și 128 adresări în audiență, referitoare la nerespectarea dreptului de proprietate privată, garantat de articolul 46 din Constituție. Spre finele anului Republica Moldova a suferit 29 de condamnări la CEDO pentru încălcarea acestui drept.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului garantează dreptul la proprietate, dat fiind că dreptul individului de a dispune de bunurile sale constituie un element tradițional fundamental al dreptului de proprietate. Pentru a fi conformă cu CEDO, privarea de proprietate trebuie să urmărească un scop de utilitate publică și să respecte condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

În acest context, instituția avocaților parlamentari a fost sesizată de un grup de locuitori din localitățile din sudul republicii, din zona de construcție a tronsonului de cale ferată Cahul-Giurgiulești, în legătură cu modalitatea de monopolizare a terenurilor-proprietate privată. Revolta oamenilor a fost provocată de faptul că acest nou segment de cale ferată va trece prin curțile și grădinile lor, fără ca Guvernul să fi respectat procedura de transfer de bunuri și de drepturi patrimoniale din proprietate privată în proprietate publică, prevăzută în Legea exproprierii pentru cauză de utilitate publică nr. 488 din 08.07.1999. Totodată petiționarii au calificat drept abuzive unele acțiuni ale reprezentanților Ministerului Transporturilor și Gospodăriei Drumurilor.

Avocații parlamentari s-au adresat Ministerului Transporturilor și Gospodăriei Drumurilor, solicitând examinarea situației create în ceea ce privește încălcarea dreptului la proprietate privată în cazul locuitorilor din raionul Cahul, cu solicitarea informării ulterioare asupra măsurilor întreprinse. Autoritățile administrației publice în cauză au remis adresarea ombudsamului către Întreprinderea de Stat „Calea Ferată din Moldova”. Centrul pentru Drepturile Omului nu a primit vreun răspuns clar la întrebările adresate instituțiilor vizate.

Problema foștilor deportați se află în atenția legislativului de mai mulți ani și se pare că în 2006 s-a produs o schimbare a lucrurilor prin adoptarea unor modificări la cea mai importantă normă din Legea cu privire la reabilitarea victimelor represiunilor politice nr. 1225 din

08.12.1992 care stabilește obligația statului de restituire a averii confiscate, naționalizate sau luate în alt mod. Cu toate acestea, în opinia noastră, noul mecanism de restituire a averii sau de achitare a compensațiilor rămîne imperfect și creează impedimente suplimentare victimelor represiunilor politice sau moștenitorilor acestora, în vederea recuperării averii sau valorii acesteia.

Așadar, în cadrul examinării multiplelor adresări ale persoanelor supuse represiunilor politice, în care a fost invocată problema restituirii bunurilor sau recuperării valorii acestora prin achitarea de compensații, instituția avocaților parlamentari a solicitat autorităților publice locale informații referitoare la realizarea prevederilor Legii nr. 186 din 29.06.2006 pentru modificarea și completarea Legii nr. 1225 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice. În special instituția avocaților parlamentari a intenționat să stabilească dacă în teritoriu au fost instituite și își desfășoară activitatea comisiile pentru examinarea cererilor persoanelor supuse represiunilor și moștenitorilor lor, numărul de cereri înregistrate și aflate în procedură de examinare, mărimea alocațiilor în bugetele locale pe anul 2007, destinate achitării compensațiilor nominalizate.

Generalizarea și analiza informației acumulate ne-au permis să determinăm starea de lucruri la acest capitol și să concluzionăm că ea nu este deloc favorabilă pentru persoanele supuse represiunilor politice și moștenitorii acestora, din următoarele considerente.

Conformîndu-se cerințelor Legii nr. 1225 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice, majoritatea autorităților publice locale au creat comisii pentru examinarea cererilor persoanelor supuse represiunilor politice și moștenitorilor lor. La situația din luna mai 2007, comisiile respective nu au fost create în municipiul Chișinău, raioanele Nisporeni, Sîngerei, Edineț, Dondușeni „*din motivul lipsei Regulamentului respectiv, aprobat prin Hotărîre de Guvern*”.

Cu toate că în majoritatea raioanelor comisiile au fost create pînă la 1 ianuarie 2007 și au fost înregistrate numeroase cereri de la cetățeni, în bugetele locale pentru anul 2007 nu au fost prevăzute mijloace destinate achitării compensațiilor. Doar în bugetul municipiului Chișinău pentru anul 2007 au fost prevăzute 6 mln. lei în scopul executării titlurilor executorii.

Conform informațiilor prezentate de către autoritățile publice locale, pe marginea cererilor depuse de cetățeni după 1 ianuarie 2007, „procedura de examinare a fost suspendată pînă la aprobarea, prin Hotărîre de Guvern, a Regulamentului”.

La adresarea avocatului parlamentar către Ministerul Justiției vizavi de eventuala adoptare a unor acte normative suplimentare de domeniu, am fost informați că Legea nr. 1225-XII din 8 decembrie 1992 „Privind reabilitarea victimelor represiunilor politice” nu prevede obligativitatea adoptării unei Hotărîri de Guvern în vederea restituirii valorii bunurilor prin achitarea de

compensații persoanelor supuse represiunilor politice, deoarece chestiunile date sînt reglementate prin Legea nominalizată, care urmează să fie aplicată direct.

Cu toate acestea, Ministerul Justiției nu a întreprins acțiuni de implementare și promovare a legii menționate direcționate spre buna funcționare a comisiilor, ci, dimpotrivă, a elaborat Regulamentul privind restituirea valorii bunurilor prin achitarea de compensații persoanelor supuse represiunilor politice, precum și achitarea compensației în cazul decesului ca urmare a represiunilor politice, ulterior aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 627 din 5 iunie 2007.

În opinia avocatului parlamentar, Guvernul a manifestat reticență și a tergiversat soluționarea acestei probleme, fapt care minimalizează posibilitățile cetățenilor de a beneficia de compensații.

O dată cu aprobarea Regulamentului, șansa victimelor represiunilor politice de a beneficia de restituirea valorii bunurilor prin achitare de compensații s-a diminuat considerabil în virtutea unui șir de prevederi, care fac aproape imposibilă aplicarea acestuia în practică. În particular, foștilor deportați și supuși represiunilor politice li se cere să prezinte, o dată cu cererea de restituire a bunurilor ori de compensare a valorii acestora, un set de minimum 7 acte, o bună parte dintre care aceștia nu le dețin.

În contextul prevederilor articolului II din Legea nr. 186-XVI din 29.06.2006, conform căroră cererile pot fi depuse la comisiile speciale în termen de un an de la data intrării în vigoare a prezentei legi (pînă la 1 ianuarie 2008), obligativitatea anexării la cerere a documentelor expres prevăzute la punctul 5 din Regulament, necesitatea adunării și/sau perfectării prealabile a acestora, precum și dreptul comisiilor speciale de a solicita documente suplimentare, la propria discreție, generează situații în care persoanele supuse represiunilor politice și ulterior reabilite, precum și moștenitorii acestora, nu sunt în stare să depună cererile în termenul stabilit de lege, fiind în imposibilitate de a prezenta actele necesare. Nu sunt excluse și abuzurile la solicitarea actelor, cu intenția de a nu acorda cetățenilor posibilitatea să se încadreze în timpul prestabilit.

Așadar, pornind de la stipulările Legii privind reabilitarea victimelor represiunilor politice, în contextul modificărilor operate prin Legea nr. 186 din 29.06.2006, cetățenii au depus cereri la comisiile instituite de către autoritățile publice locale, rămînînd în așteptarea examinării actelor. Totodată, prin „Regulamentul privind restituirea valorii bunurilor prin achitarea de compensații persoanelor supuse represiunilor politice precum și achitarea compensației în cazul decesului ca urmare a represiunilor politice”, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 627 din 05.06.2007, au fost instituite cerințe noi față de procedura de înaintare a cererilor, conform căroră cererea va fi considerată depusă din momentul anexării tuturor documentelor cerute.

În aceste condiții avocații parlamentari au considerat oportună revizuirea unor prevederi din regulamentul vizat, înaintînd Guvernului propunerea respectivă.

Aparatul Guvernului Republicii Moldova a informat avocații parlamentari, precum că „în cadrul ședinței convocate la nivelul Prim-viceprim-ministrului cu reprezentanții persoanelor supuse represiunilor politice s-a remarcat necesitatea reexaminării unor prevederi din regulamentul privind restituirea valorii bunurilor prin achitarea de compensații în cazul decesului ca urmare a represiunilor politice, în vederea îmbunătățirii calității acestuia. În cazul elaborării ulterioare a unor amendamente în acest sens, propunerile expuse de către Centrul pentru Drepturile Omului vor fi luate în considerație pentru a fi incluse în cadrul normativ de domeniu”.

Între timp, victimele represiunilor politice continuă să se adreseze la Centrul pentru Drepturile Omului, invocând imposibilitatea recuperării valorii bunurilor confiscate, naționalizate sau scoase în alt mod din posesie.

Instituția avocaților parlamentari s-a pronunțat în repetate rânduri asupra modalității actuale de plată a sumelor indexate pentru depunerile bănești ale cetățenilor în Banca de Economii, care poate fi considerată o violare a dreptului la proprietate garantat de Constituție și care nu corespunde întru totul concepției dreptului european asupra regimului proprietății și cerințelor constituționale.

Generalizând adresările referitoare la indexarea depunerilor bănești în Banca de Economii, parvenite la Centrul pentru Drepturile Omului în decursul ultimilor câțiva ani, avocații parlamentari au înaintat propuneri de modificare a legislației de domeniu în vederea efectuării plății integrale a depunerilor bănești cetățenilor de vârstă înaintată, fapt care va contribui la protecția socială mai pronunțată și echitabilă a cetățenilor de vârstă înaintată, la realizarea și promovarea principiilor și garanțiilor sociale prevăzute de Constituție.

În acest sens, de către un grup de deputați a fost elaborat proiectul de lege pentru completarea articolului 5 din Legea privind indexarea depunerilor bănești ale cetățenilor în Banca de Economii, intrat în Parlament la 27.12.2006, dar deocamdată rămas neexaminat.

Un alt aspect al garantării respectării dreptului la proprietate privată și protecția acesteia ține de indexarea depunerilor bănești ale cetățenilor străini – foști cetățeni ai Republicii Moldova, care au avut depuneri bănești în Banca de Economii la situația din 2 ianuarie 1992 și care nu pot beneficia de plata sumelor indexate pe motivul existenței prevederilor Legii nr. 1530, care stipulează expres că subiecți ai legii sunt doar cetățenii Republicii Moldova.

În atare situații cetățenii-beneficiari de indexare, care au locuit și au activat pe teritoriul Republicii Moldova, dar în ultimii ani au devenit cetățeni ai altor state, sunt lipsiți de dreptul de a-și ridica depunerile bănești în Banca de Economii.

În același context, Legea privind indexarea depunerilor bănești ale cetățenilor în Banca de Economii nr. 1530 din 12 decembrie 2002 prevede obligațiile statului față de cetățenii

Republicii Moldova, care au avut depuneri bănești în Banca de Economii la situația din 2 ianuarie 1992 și stabilește principiile de bază privind indexarea, cuantumul și modul de plată a sumelor indexate. Respectiv, statul își recunoaște obligațiunile pecuniare față de toți cetățenii Republicii Moldova. Totodată, conform prevederilor articolului 9 din lege, indexarea și plata depunerilor bănești ale cetățenilor Republicii Moldova în filialele Băncii de Economii din localitățile din stînga Nistrului se vor examina după restabilirea relațiilor financiar-bugetare ale acestor localități cu bugetul de stat al Republicii Moldova.

Avocații parlamentari consideră că această reglementare este în contradicție cu scopul Legii nr. 1530 și este discriminatorie față de cetățenii care au depus banii cîndva în filialele Băncii de Economii din stînga Nistrului, deoarece aceștia, întrunind toate condițiile necesare, nu-și pot realiza totuși dreptul la proprietate privată.

Aceste aspecte au fost analizate prin prisma drepturilor constituționale ale cetățenilor, cu sesizarea ulterioară a Curții constituționale asupra controlului constituționalității prevederilor art. 9 din Legea privind indexarea depunerilor bănești ale cetățenilor în Banca de Economii.

Către Centrul pentru Drepturile Omului continuă să se adreseze cu petiții colective și în audiență deponenți ai Băncii Comerciale „Guinea” S.A., invocînd lezarea mai multor drepturi fundamentale proclamate în Constituția Republicii Moldova, în special dreptul la proprietate privată și protecția acesteia, accesul liber la justiție, caracterul obligatoriu al sentințelor și al altor hotărîri judecătorești definitive etc.

Începînd cu anul 1998, petiționarii abordează problema restituirii depunerilor bănești, inclusiv în diferite perioade de timp prin judecată, dar problema rămîne nesoluționată pînă în prezent. Procesul de executare a hotărîrilor judecătorești de asemenea este dificil.

Neexecutarea hotărîrilor judecătorești pe cauze civile rămîne a fi, după cum se știe, obiectul de abordare în multe procese pornite împotriva Republicii Moldova în fața Curții Europene pentru Drepturile Omului. Reamintim că jurisprudența Curții Europene recunoaște procedura de executare a hotărîrii judecătorești ca parte integrală a unui proces, conform prevederilor art. 6 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului și Libertăților Fundamentale. În atare situație, eventualele adresări la CEDO ale petiționarilor care de mai mulți ani rămîn cu hotărîrile judecătorești neexecutate, apreciate de altfel de practica CEDO drept încălcare a prevederilor art. 6 alin. (1) al Convenției și art. 1 al Protocolului Adițional nr.1 la Convenție, nu exclud cheltuielile suplimentare din bugetul național.

Nu s-a pus niciodată la îndoială faptul că autoritățile statale conștientizează necesitatea de a soluționa problemele abordate, restabilind în acest fel drepturile deponenților. Constatăm că în pofida dificultăților existente, s-au întreprins multe încercări de redresare a situației. Un aport

substanțial în acest domeniu îl are și Comisia specială pentru controlul și monitorizarea procesului de restituire a depunerilor bănești ale deponenților Băncii Comerciale „Guinea”-S.A. și ai Concernului „Intercapital”, instituită prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 9 din 9 februarie 2006.

În aprilie 2006 avocații parlamentari au solicitat Comisiei să examineze posibilitatea de remediere a situației prin intermediul unor acțiuni excepționale – achitarea restanțelor din contul mijloacelor bugetare (pe parcursul a câtorva ani), cu ulterioară încasare prin regres a prejudiciului adus statului de la persoanele culpabile. Comisia s-a pronunțat asupra inoportunității instituirii unui atare precedent în societate, exprimându-și convingerea că este posibilă soluționarea problemelor deponenților prin încadrarea activă a autorităților statului în finisarea proceselor judiciare pe toate cazurile respective și restituirea mijloacelor sustrase. Într-adevăr, ca rezultat al mai multor activități coordonate de Comisie și implicării active, în special, a organelor procuraturii, se acumulează mijloace bănești care urmează să fie restituite deponenților BC”Guinea”-S.A., ultimii însă se confruntă în acest proces cu probleme de alt gen, invocând tratament discriminatoriu.

De menționat că o parte din deponenți nu s-au adresat în judecată pentru a soluționa problema restituirii depunerilor. Din spusele petiționarilor, în cadrul procedurii de lichidare, când au fost întocmite Listele de cerințe, în conformitate cu art. 46 al Legii instituțiilor financiare nr. 550 din 21.07.1995, acestor deponenți le-au fost incluse toate sumele datorate, inclusiv dobânda.

Evaluarea creanțelor nu s-a făcut, evident, în privința deponenților care au inițiat procese de judecată, deoarece toate acestea se conțin în hotărârea judecătii.

Conform prevederilor legislației, aceste categorii de deponenți aparțin diferitelor clase de cerințe, iar în dependență de aceasta au fost stabilite prioritățile la achitarea datoriilor creditoare.

În urma nenumăratelor modificări ale legislației de domeniu și după adoptarea Legii nr. 177 privind interpretarea articolului 226 din Legea insolvenței, situația deponenților care au inițiat procese de judecată s-a înrăutățit considerabil.

În hotărârile sale, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a menționat în repetate rânduri că în realizarea politicii într-un domeniu anume, Legiuitorul este obligat să respecte principiile echității și egalității; să țină cont de faptul că drepturile legitime stabilite anterior nu pot fi anulate fără a fi substituite prin măsuri echivalente.

În viziunea avocaților parlamentari, Legea nr. 177, în special alin. (2) al articolului unic, a fost adoptată cu abatere de la condițiile articolului 42 al Legii nr. 780 din 27.12.2001 privind actele legislative, conform căruia interpretarea actelor legislative reprezintă un sistem de operațiuni logice prin care se explică sensul exact și complet al dispozițiilor normative, oferă

soluții juridice de realizare a normei în sensul ei exact. Totodată dispoziția alin. (2) din Legea nr. 177 depășesc aceste limite prin faptul că atribuie normei pe care o tălmăcește sens opus celui inițial și aduce în forță juridică norme legislative care au fost abrogate expres printr-o altă lege în vigoare (Capitolul VII „Lichidarea” din Legea instituțiilor financiare a fost exclus prin Legea nr. 623-XV din 09.11.2001).

Întru ameliorarea situației actuale a deponenților BC”Guinea”-S.A., avocații parlamentari au propus Parlamentului modificarea redacției Legii nr. 177 de interpretare a art. 226 din Legea insolvabilității, în vederea înlăturării discordanțelor existente.

Instituția avocaților parlamentari a fost sesizată de membrii unei întovărășiri pomicole, situate în nemijlocita apropiere de municipiul Chișinău, care au invocat lezarea mai multor drepturi constituționale în legătură cu imposibilitatea obținerii adreselor juridice și vizelor de domiciliu.

Astfel, majoritatea petiționarilor, neavând alt loc de trai, domiciliază permanent împreună cu familiile în casele din întovărășirea pomicolă, înregistrate în modul corespunzător la organul cadastral teritorial. În virtutea faptului că nu au adrese juridice și vize de domiciliu, acești cetățeni se află în afara oricăror garanții din partea statului – nu-și pot perfectă buletine de identitate și pașapoarte, nu au polițe de asigurare, persoanele cu dizabilități sunt în imposibilitate să înainteze actele necesare la Consiliul teritorial de expertiză medicală a vitalității pentru încadrarea în grad de invaliditate, nu-și pot realiza dreptul la vot, copiii nu sunt înscriși în instituțiile de învățământ etc. În lipsa adreselor concrete au eșuat solicitările de intervenire a serviciului de pompieri, urgenței și poliției.

Aceeași problemă este invocată în timpul audiențelor zilnice și de membri ai altor întovărășiri agricole, situate în raza municipiului Chișinău.

În opinia avocaților parlamentari includerea întovărășirilor pomicole în intravilanul localităților este deosebit de importantă și vizează interesele unui număr impunător de cetățeni care au încercat să-și soluționeze problema spațiului locativ. În acest sens, chemăm legislativul și executivul să studieze situația privind statutul întovărășirilor pomicole întru asigurarea respectării garanțiilor acordate de stat cetățenilor săi.

DREPTUL LA MUNCĂ

Conform prevederilor articolului 16 din Legea cu privire la avocații parlamentari nr. 1349 din 17.10.1997, nu fac obiectul activității Centrului pentru Drepturile Omului plîngerile, ale căror mod de examinare este prevăzut de legislația muncii.

Întrucît la instituția avocaților parlamentari a fost înregistrat un număr semnificativ de adresări (51 de petiții, 89 adresări verbale) referitoare la nerespectarea dreptului la muncă și protecția acesteia, consfințit în articolul 43 din Constituție, ne-am propus să analizăm cele mai frecvente încălcări, admise de angajatori, printre care se înscriu:

- utilizarea forței de muncă fără întocmirea contractului individual de muncă în modul stabilit de legislație;
- neefectuarea înscrisurilor necesare în carnetul de muncă;
- concedierea angajatului, cu încălcarea legislației muncii;
- neachitarea și tergiversarea achitării salariului;
- neefectuarea plăților compensatorii;
- neexecutarea hotărîrilor instanțelor judecătorești;
- neexecutarea prescripțiilor emise de Inspectia muncii;
- nerespectarea normelor de protecție a muncii ș.a.

În majoritatea cazurilor, cetățenilor care se adresează către avocații parlamentari, invocînd încălcarea dreptului la muncă, li se explică regulile și mijloacele pe care aceștia le pot folosi pentru soluționarea problemei.

În același timp, se atestă cazuri în care se impune implicarea Centrului pentru Drepturile Omului.

Instituția avocaților parlamentari a fost sesizată în legătură cu modalitatea desfășurării concursului pentru ocuparea postului vacant de director al instituției preșcolare, desfășurat de către Direcția generală educație, tineret și sport a Consiliului municipal Chișinău.

S-a constatat că, conform cerințelor Regulamentului cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru ocuparea funcției vacante de conducători ai instituției de învățămînt preșcolar, primar și secundar, elaborat de Ministerul Educației și Tineretului în anul 2004, „*candidații trebuie să aibă vîrsta cu cel puțin 4 ani mai mică decît vîrsta standard de pensionare, corespunzătoare datei la care expiră mandatul și să fie apți din punct de vedere medical pentru exercitarea funcției*”.

În opinia avocaților parlamentari, această condiție încalcă drepturile fundamentale ale cetățeanului, garantate de Constituție – egalitatea în fața legii și dreptul la muncă. Instituția avocaților parlamentari a înaintat Ministerului Educației și Tineretului propunerea de a revizui Regulamentul vizat, aducându-l în concordanță cu legislația națională și tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Cu regret, reacția ministerului nu a fost pe măsura așteptărilor, acesta limitându-se doar la informarea avocatului parlamentar precum că „după adoptarea Codului de legi în domeniul învățământului, regulamentul nominalizat și alte acte ale ministerului vor fi aduse în concordanță cu legislația în vigoare”. În aceste condiții s-a lăsat să se înțeleagă că Ministerul Educației și Tineretului nu neagă necorespunderea prevederilor Regulamentului legislației în vigoare, dar la acest subiect se va reveni peste un anumit timp.

În atare situație, în mod conștient continuă încălcarea Constituției, legilor naționale, inclusiv prevederilor articolului 82 din Codul muncii, care garantează persoanei dreptul de a ocupa un post de conducere pînă la atingerea vârstei de 65 de ani.

În sectorul privat persistă problema acumulării restanțelor la plata salariului pe un termen de 2-3 luni și mai mult. În unele cazuri plîngerile au fost soluționate prin concilierea părților, fără a solicita intervenția altor organe responsabile.

În alte cazuri instituția avocaților parlamentari a solicitat implicarea organelor de drept întru verificarea circumstanțelor invocate de petiționari.

Astfel, un exemplu sugestiv în acest sens este plîngerea unui cetățean, care a primit la domiciliu informația privind veniturile calculate și achitate în folosul persoanei fizice și privind impozitul pe venit reținut din aceste venituri, prin care se atestă că pe parcursul anului 2007 i-a fost achitat salariul. Petiționarul susține că nu a activat nici o zi în SRL-ul „X” și nu a primit suma de bani indicată în informația respectivă. Încercările lui de a primi explicații la acest subiect de la agentul economic nu s-au soldat cu succes. Centrul pentru Drepturile Omului a solicitat Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției verificarea acestui caz și întreprinderea măsurilor de rigoare, după caz.

Nerespectarea normelor și regulilor de securitate a muncii generează un număr sporit de accidente de muncă. Accidentele de muncă, în special cele grave și soldate cu moartea, constituie una din cele mai stringente probleme din domeniul protecției muncii.

Conform unor date, făcute publice de Procuratura Generală, pe parcursul anului 2007 la întreprinderi și organizații au fost înregistrate 368 de accidente cu persoane, din care 175

accidente de muncă, în urma cărora au suferit 194 de salariați, 54 de persoane au decedat. În rândul persoanelor care au suferit la locul de muncă sunt 9 femei și 9 minori.

Conform datelor făcute publice de Inspekția Muncii, în anul 2007 au fost cercetate cauzele și împrejurările producerii a 148 accidente de muncă, în urma cărora au fost accidentate 163 persoane, dintre care 111 persoane au fost accidentate grav, inclusiv 9 femei și 9 minori, iar 52 persoane – mortal, din care 2 femei.

Dat fiind faptul că se atestă o necoincidență a datelor statistice prezentate de ambele autorități, rămîne neclar care informație poate fi considerată mai veridică.

O pondere mai mare în producerea accidentelor de muncă soldate cu moartea revine întreprinderilor din domeniul construcțiilor, serviciilor sociale, agriculturii și transporturilor.

În anul 2005 au fost operate unele modificări în Codul cu privire la contravențiile administrative și în Legea privind Inspekția muncii, menite să redreseze situația în acest domeniu. Astfel, a fost majorată mărimea amenzilor și Inspekția Muncii a fost abilitată cu dreptul de a întocmi procese-verbale cu privire la contravențiile administrative din domeniul muncii și protecției muncii.

La acel moment necesitatea modificărilor vizate a fost motivată de Guvern prin numărul impunător de încălcări ale legislației muncii, iar adoptarea lor urma să-i determine pe angajatori să respecte normele de drept din domeniul muncii.

Analiza datelor statistice nu atestă ameliorarea situației la acest capitol, dimpotrivă, numărul încălcărilor depistate a crescut considerabil. Spre exemplu, în anul 2007 au fost depistate 63728 cazuri de încălcări ale legislației muncii, față de 42000 cazuri înregistrate în anul 2004.

Conform informației publicate de Ministerul Economiei și Comerțului, din cele 63728 încălcări depistate pe parcursul anului trecut, 31158 sunt în domeniul relațiilor de muncă și 32570 în domeniul protecției muncii.

Starea respectării legislației în domeniul asigurării dreptului la muncă și protecția muncii se caracterizează printr-un nivel scăzut și inefficient al supravegherii din partea organului abilitat cu funcții de control de stat – Inspekția muncii. Această concluzie vine în urma studierii mai multor plângeri, care au fost examinate de avocații parlamentari, în limitele competențelor lor.

Așadar, în urma controalelor efectuate și constatării anumitelor încălcări ale legislației muncii, inspectorii întocmesc procese-verbale de control, cu prescripția de a înlătura într-un anumit termen încălcările depistate. Avocații parlamentari au constatat că Inspekția muncii nu verifică ulterior executarea prescripțiilor de înlăturare a încălcărilor depistate și nu uzează de

competența atribuită conform legislației de a întocmi procese-verbale cu privire la contravențiile administrative din domeniul muncii și protecției muncii.

Mai mult decât atât, în cadrul examinării unei plângeri referitoare la încălcările admise de subdiviziunea unui minister, constatate în procesul-verbal întocmit de Inspekția muncii, inspectorul a afirmat într-o convorbire telefonică că nu a fost verificată executarea prescripției de înlăturare a încălcărilor depistate și nu se intenționează întreprinderea altor măsuri, inclusiv sancționarea administrativă a autorității care se face vinovată de nerespectarea legislației. Totodată angajatul Inspekției muncii a remarcat că problema ar putea fi soluționată în instanța de judecată.

Examinarea mai multor cazuri similare ne-a determinat să concluzionăm că organul administrației publice centrale, abilitat cu funcții de control de stat asupra respectării actelor legislative și normative în domeniul muncii, evită în unele cazuri să aplice măsuri de sancționare, mai ales atunci când se constată încălcări din partea autorităților publice.

Avocații parlamentari au sesizat Inspekția muncii privind neadmiterea neglijenței în lucru și formalismului, recomandând totodată revizuirea modalității de examinare a plîngerilor astfel încât colaboratorii instituției să uzeze din plin de toate competențele atribuite prin Legea privind Inspekția muncii nr. 140 din 10.05.2001.

Această problemă a fost dezbătută și în cadrul conferinței organizate de Centrul pentru Drepturile Omului din 10 decembrie 2007, la care au participat reprezentanții autorităților publice centrale și locale, ai societății civile.

ANEXE:

Anexa nr. 1
Statistica globală

	2003	2004	2005	2006	2007
Petiții	1215	1201	1270	1913	1714
Audiență (CpDOM și Filialele)	1420	1519	1776	1715	2266
Avize (conform art. 27 din Legea nr.1349)	35	24	27	25	14
Sesizări (conform art. 28 din Legea 1349)	9	4	4	8	5
Sesizări (Curtea Constituțională)	2	4	2	2	3
Acțiuni în judecată	2	2	2	5	1

Anexa nr.2
Tematica petițiilor înregistrate

TEMATICA	2003	2004	2005	2006	2007
Accesul liber la justiție	423	353	432	585	472
Proprietate privată	122	98	92	137	129
Securitatea și demnitatea personală	199	249	264	481	319
Accesul liber la informație	94	107	178	254	238
Viața familială	11	16	24	13	13
Dreptul la muncă	43	25	35	58	51
Dreptul la asistență și protecție socială	229	135	146	149	237
Dreptul la mediu înconjurător sănătos	4	6	5	19	8
Dreptul la ocrotirea sănătății	15	30	25	49	79
Dreptul la apărare	12	36	18	16	13
Libera circulație	15	8	16	25	16
Viața intimă și privată	17	6	11	12	4
Dreptul la instruire	4	6	2	8	8
Dreptul la petiționare	10	17	6	4	6
Libertățile personale	9	4	4	12	13
Dreptul la cetățenie	7	5	9	4	7
Dreptul la administrare	3	1	1	1	0
Altele				86	98
TOTAL	1217	1102	1271	1913	1714

Anexa nr.3
Tematica problemelor invocate în audiență

TEMATICA	2003	2004	2005	2006	2007
Accesul liber la justiție	370	411	339	436	273
Proprietate privată	268	329	369	233	128
Securitatea și demnitatea personală	66	54	111	333	37
Accesul liber la informație	103	148	352	269	207
Viața familială	23	35	41	17	40
Dreptul la muncă	101	121	132	101	89
Dreptul la asistență și protecție socială	331	267	273	218	124
Dreptul la mediu înconjurător sănătos	2	9	3	13	5
Dreptul la ocrotirea sănătății	8	18	17	15	38
Dreptul la apărare	10	5	12	19	6
Libera circulație	29	26	52	27	17
Viața intimă și privată	38	18	22	24	4
Dreptul la instruire	12	19	7	0	6
Dreptul la petiționare	34	29	15	2	6
Libertățile personale	13	10	3	2	4
Dreptul la cetățenie	10	17	12	5	8
Dreptul la administrare	4	1	5	1	0
TOTAL	1422	1519	1766	1715	1003

Anexa nr.4
Categorii de persoane care au depus plîngerii

CATEGORII	2003	2004	2005	2006	2007
Angajat	312	196	293	478	374
Pensionar	154	114	135	214	287
Invalid	64	52	85	72	78
Deținut	520	559	658	1008	805
Neangajat	114	142	87	115	110
Student	5	2	2	6	9
Fermier	0	0	0	2	2
Șomer	17	9	0	4	6
Proprietar	15	0	0	2	2
Reabilitat	5	2	6	3	11
Funcționar	9	1	0	1	0
Deputat	0	0	0	1	0
Elev	0	2	5	3	9
Militar	2	0	0	1	1
Altele	0	0	0	3	20
TOTAL	1217	1102	1271	1913	1714

Anexa nr.5
Categoriile de persoane care s-au adresat în audiență

CATEGORII	2003	2004	2005	2006	2007
Angajat	460	552	815	821	458
Pensionar	392	371	328	264	193
Invalid	116	113	167	87	71
Deținut	2	6	48	239	48
Neangajat	230	302	268	179	164
Student	21	20	17	15	4
Fermier	2	2	5	3	1
Șomer	95	119	93	88	20
Proprietar	48	21	17	3	4
Reabilitat	8	2	1	6	6
Funcționar	43	6	2	7	13
Elev	4	5	5	0	3
Militar	1	0	0	0	1
Altele	0	0	0	0	17
TOTAL	1422	1519	1766	1715	1003